

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/I/2017/1220260238

KOMPARATÍVNA ANALÝZA
KONKURENCIESCHOPNOSTI SLOVENSKA
A VYBRANÝCH ŠTÁTOV EÚ

Diplomová práca

Bratislava 2017

Bc. Monika Olejárová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

KOMPARATÍVNA ANALÝZA
KONKURENCIESCHOPNOSTI SLOVENSKA
A VYBRANÝCH ŠTÁTOV EÚ

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov
a hospodárskej diplomacie

Vedúci diplomovej práce: doc. Ing. Tomáš Dudáš, PhD.

Bratislava 2017

Bc. Monika Olejárová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum: 31.3.2017

.....

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela pod'akovať vedúcemu diplomovej práce, doc.Ing. Tomášovi Dudášovi, PhD. za profesionálny prístup a cenné rady, ktoré mi pomohli pri vypracovaní tejto diplomovej práce.

ABSTRAKT

OLEJÁROVÁ, Monika: *Komparatívna analýza konkurencieschopnosti Slovenska a vybraných štátov EÚ*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci diplomovej práce: doc. Ing. Tomáš Dudáš, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2017, 75 s.

Cieľom diplomovej práce je identifikovať konkrétne slabé miesta slovenskej konkurencieschopnosti a vytvoriť zoznam oblastí, kde existuje priestor pre zlepšenie. Pomocou porovnávania s vybranými krajinami hľadáme pozitívne príklady z hospodárskej politiky, ktoré by pomohli zlepšiť konkurencieschopnosť Slovenska. Práca je rozdelená do troch kapitol. V úvodnej kapitole sa venujeme teoretickým východiskám konkurencieschopnosti a historickému vývoju tohto pojmu. V druhej kapitole uvádzame cieľ diplomovej práce a opisujeme metodiku a využité metódy skúmania. Obsah tretej kapitoly tvorí praktická časť, v ktorej analyzujeme vybrané krajiny. Pomocou rebríčkov konkurencieschopnosti, podnikateľského prostredia a ekonomickej slobody, porovnávame dané krajiny a vytvárame odporúčania pre zlepšenie slovenskej konkurencieschopnosti a prosperity.

Kľúčové slová: konkurencieschopnosť, hospodárska politika, Slovensko, podnikateľské prostredie, ekonomická sloboda

ABSTRACT

OLEJÁROVÁ, Monika: *Analysis of the National Competitiveness of Slovakia and its Comparison with Selected EU Countries*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. – Supervisor: doc. Ing. Tomáš Dudáš, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2017, 75 pp.

The aim of the diploma thesis is to identify particular weaknesses of Slovakian competitiveness and to create a list of areas where improvement can be made. By comparison with selected countries we look for positive examples of economic policies that would help to improve the competitiveness of Slovakia. The thesis is divided into three chapters. The first chapter is dedicated to the theoretical background of competitiveness and the historical development of this term. The second chapter outlines the objectives of the thesis, and describes the used methodology and research methods. The content of the third chapter consists of an analysis of the selected countries. We also compare the selected countries, by using competitiveness rankings, business environment and economic freedom rankings, and make recommendations for Slovakia, to improve competitiveness and prosperity.

Key words: competitiveness, economic policy, Slovakia, business environment, economic freedom

Obsah

Zoznam grafov a tabuliek	9
Zoznam skratiek	10
Úvod	11
1. Definícia konkurencieschopnosti a jej opodstatnenie v skúmaní ekonomiky krajiny.....	13
1.1. Definície konkurencieschopnosti	13
1.2. Vývoj skúmania konkurencieschopnosti krajín	16
1.3. Metodika rebríčkov konkurencieschopnosti a ekonomickej slobody	22
1.3.1. Doing Business	22
1.3.2. Správa o globálnej konkurencieschopnosti.....	27
1.3.3. Index ekonomickej slobody	31
1.3.4. Ekonomická sloboda vo svete (Economic freedom of the world).....	33
2. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	35
2.1. Cieľ práce	35
2.2. Metodika práce a metódy skúmania.....	36
3. Komparácia Slovenska s vybranými štátmi EÚ.....	37
3.1. Charakteristika vybraných štátov	37
3.1.1. Slovensko	37
3.1.2. Estónsko	42
3.1.3. Rakúsko	43
3.1.4. Česká republika.....	45
3.2. Postavenie Slovenska v rebríčkoch konkurencieschopnosti a ekonomickej slobody	47
3.2.1. Doing Business – Svetová banka.....	47
3.2.2. Správa o globálnej konkurencieschopnosti - Svetové ekonomické fórum	51
3.2.3. Slovensko a ekonomická sloboda	58

3.3. Hrozby a odporúčania pre slovenskú ekonomiku	62
Záver	67
Zoznam použitej literatúry	69

Zoznam grafov a tabuliek

Graf 1: Ekonomická sloboda a podnikavosť	32
Graf 2: Ekonomická sloboda a HDP na obyvateľa.....	32
Graf 3: Nezamestnanosť vo vybraných krajinách	39
Graf 4: Hrubý domáci produkt vybraných krajín v absolútnom vyjadrení.....	40
Graf 5: Verejný dlh vybraných krajín.....	40
Graf 6: Porovnanie populácie vo vybraných krajinách EÚ	41
Graf 7: Podiel obyvateľstva v % v produktívnom veku (15 – 64 rokov)	41
Graf 8: Najzávažnejšie problémy slovenskej ekonomiky.....	57
Graf 9: Vývoj indexu ekonomickej slobody vo vybraných krajinách	60
Graf 10: Hodnotenie ekonomickej slobody vybraných krajín podľa Fraser Institute	61
Graf 11: Vnímanie súdnictva verejnosťou podľa Eurobarometra	63
Tabuľka 1: Indikátory skúmané v Doing Business.....	23
Tabuľka 2: Pomer subindexov pre rôzne vývojové štádiá.....	28
Tabuľka 3: 12 pilierov konkurencieschopnosti.	30
Tabuľka 4: Hodnotenie vybraných krajín v Doing Business.....	48
Tabuľka 5: Hodnotenie vybraných krajín v Indexe globálnej konkurencieschopnosti	52
Tabuľka 6: Hodnotenie vybraných krajín v Indexe ekonomickej slobody.....	58

Zoznam skratiek

DB	Doing Business
EÚ	Európska únia
HDP	Hrubý domáci produkt
OECD	Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj
PISA	Program pre medzinárodne hodnotenie žiakov
WEF	Svetové ekonomické fórum

Úvod

Slovensko prešlo v minulosti mnohými ekonomicko-spoločenskými zmenami. Od čias centrálne plánovaného hospodárstva, ktoré bolo známe nesprávnou alokáciou zdrojov a nedostatkami, až po trhovú ekonomiku, akú poznáme dnes. Avšak aj napriek tomu, že hovoríme o trhovom hospodárstve, existujú mnohé regulačné obmedzenia, ktoré bránia rozvoju ekonomiky. Práve konkurencieschopnosť je pojem, ktorý je v tejto súvislosti kľúčový. Štáty deklarujú snahu vytvorenia takých podmienok, ktoré umožňujú vytvárať blahobyt pre všetkých obyvateľov. V dnešnom globalizovanom svete sa konkurencia medzi firmami stále viac vyostruje, preto je nevyhnutné, aby sa podniky mohli sústrediť na svoje podnikanie a nie na prekonávanie legislatívnych prekážok. Čo je však kľúčové pri skúmaní konkurencieschopnosti? Aké je postavenie Slovenska z hľadiska konkurencieschopnosti?

Cieľom našej práce je identifikovať slabé miesta slovenskej konkurencieschopnosti, pomocou porovnávania s podobnými štátmi a vytvoriť súhrn oblastí, kde sú potrebné reformy. Pomocou komparatívnej analýzy sa snažíme zistiť, od ktorých krajín Európskej únie si môžeme vo vybraných oblastiach brať príklad. Práca je rozdelená do troch kapitol, ktoré sa členia na ďalšie podkapitoly. V úvodnej kapitole sa venujeme pojmu konkurencieschopnosť, jeho jednotlivým definíciám, vývoju a teoretickému pozadiu. Snažíme sa syntetizovať definície uznávaných medzinárodných inštitúcií a autorov. Opisujeme historický vývoj teórií medzinárodných hospodárskych vzťahov a uvádzame ich súvislosti so skúmaním konkurencieschopnosti krajín. Súčasťou tejto kapitoly je aj debata o opodstatnenosti vedeckých štúdií, venujúcim sa práve konkurencieschopnosti. Taktiež skúmame rebríčky konkurencieschopnosti krajín a uvádzame aj kritický pohľad na ich metodológiu.

Druhá kapitola opisuje cieľ diplomovej práce a použité metódy skúmania, pomocou ktorých sa snažíme tento cieľ naplniť. V záverečnej kapitole sa venujeme už samotnej komparatívnej analýze Slovenska a vybraných krajín. V úvode kapitoly analyzujeme špecifiká slovenskej ekonomiky a tiež vybraných krajín. Uvádzame niekoľko makroekonomických veličín daných krajín a vzájomne ich porovnávame. Dôležitou súčasťou tejto kapitoly je však skúmanie konkurencieschopnosti Slovenska, pomocou vybraných rebríčkov konkurencieschopnosti, podnikateľského prostredia a ekonomickej slobody. Dáta z týchto rebríčkov porovnávame naprieč vybranými krajinami a zisťujeme, aké postavenie má Slovensko, a ktorá krajina má najlepšie predpoklady v danej oblasti.

V závere tretej kapitoly uvádzame konkrétne hrozby a odporúčania pre slovenskú ekonomiku, ktoré sme vydedukovali zo zistení komparatívnej analýzy.

Konkurencieschopnosť krajín je komplexná oblasť výskumu, ktorá je závislá od mnohých faktorov, ktoré sa nedajú vždy s analytickou presnosťou zmerať. Napriek tomu, existuje priestor pre vytvorenie takých podmienok, ktoré nebudú lepšej konkurencieschopnosti stáť v ceste. Diplomová práca môže byť prínosom z hľadiska priameho porovnania krajín a spracovania témy ekonomickej slobody, ktorá je podstatnou črtou konkurencieschopnosti krajín. Veríme, že práca bude využiteľná aj pre širokú verejnosť a vytvorí prehľad o skutočných predpokladoch pre lepšiu konkurencieschopnosť Slovenska.

1. Definícia konkurencieschopnosti a jej opodstatnenie v skúmaní ekonomiky krajiny

Hospodárska politika mnohých krajín sa orientuje na zlepšenie konkurencieschopnosti. V tejto súvislosti je nevyhnutné zaoberať sa definíciou konkurencieschopnosti a jej determinantmi.

1.1. Definície konkurencieschopnosti

Konkurencieschopnosť je často spomínaným pojmom v globálnej ekonomike. Je uvádzaná ako dôležitý aspekt celkovej životnej úrovne a blahobytu krajiny. S rastúcou otvorenosťou ekonomík rastie aj opodstatnenosť skúmania konkurencieschopnosti krajín. Krajiny si medzi sebou konkurujú o investície, obchod s tovarmi, službami či o turistov.¹ Podniková konkurencieschopnosť je značne ovplyvnená práve regulačným rámcom danej krajiny.² Vytvorenie priaznivých podmienok pre rozvoj, flexibilné reagovanie na vonkajšie impulzy, podpora inovácií, a mnohé iné faktory prispievajú k tomu, že podniky dokážu úspešne čeliť konkurencii na medzinárodných trhoch a poskytovať kvalitné statky a služby pre odberateľov.

Existuje však mnoho definícií či pohľadov na konkurencieschopnosť krajín. Niektorí autori ju spájajú s podmienkami, ktoré vedú k vysokej životnej úrovni, iní zase s podmienkami, ktoré podmieňujú ekonomický rast. V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že ekonomický rast, meraný ako rast hrubého domáceho produktu (HDP), nemusí znamenať lepšiu životnú úroveň, teda vyšší blahobyť pre ľudí. HDP je kvantitatívny indikátor, meria finálny objem statkov a služieb produkovaných za určité obdobie. Či táto produkcia vplýva na blahobyť občanov je v mnohých prípadoch otázná. Ak ide napríklad o vládne výdavky, ktoré tvoria podstatnú položku HDP, je ťažké identifikovať ich prínos k blahobytu - je problematické oceniť služby v štátnom školstve či v zdravotníctve na základe trhových hodnôt.³ Taktiež prírodné katastrofy a následné odstraňovanie škôd, či povojnová obnova krajiny neznamená rast životnej úrovne občanov. Na druhej strane existujú statky a služby zvyšujúce blahobyť, ktoré HDP neobsiahne, ako napríklad šedú

¹ JAIME AUGUSTO ZOBEL DE AYALA. 2012. *The importance of country competitiveness*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.rappler.com/thought-leaders/2140-the-importance-of-country-competitiveness>>.

² DIVANBEIGI, R. – RAMALHO, R. 2015. *Business Regulations and Growth*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://documents.worldbank.org/curated/en/694641468188652385/pdf/WPS7299.pdf>>.

³ OECD OBSERVER. 2004. *Is GDP a satisfactory measure of growth?* [12.11.2016]. Dostupné z: <http://oecdobserver.org/news/archivestory.php/aid/1518/Is_GDP_a_satisfactory_measure_of_growth_.html>.

ekonomiku alebo domáce práce. Avšak ak ide o zlepšovanie podnikateľského prostredia, v ktorom môžu jednotlivci slobodne a neobmedzene podnikat' a vymieňať si statky a služby, dochádza ku skutočnému ekonomickému rastu, teda k zvyšovaniu bohatstva. Regulácie, ktoré zvyšujú byrokratickú záťaž pri podnikaní, zvyšujú zároveň náklady firiem a znižujú blahobyť. Pre kováča je dôležitá produkcia kovových výrobkov a objem administratívnych úkonov ho obmedzuje pri vykonávaní svojej práce.

Vo svete je mnoho inštitúcií a výskumných centier, ktoré sa zaoberajú skúmaním faktorov konkurencieschopnosti krajín. Tieto faktory a ich dôležitosť sa líšia, čo vyplýva z rozličných definícií konkurencieschopnosti. Svetové ekonomické fórum definuje konkurencieschopnosť ako „*súbor inštitúcií, politík a faktorov, ktoré určujú stupeň produktivity danej ekonomiky a ovplyvňujú úroveň prosperity, ktorú môže krajina dosiahnuť*“.⁴ Michael Porter z Harvardského inštitútu pre stratégiu a konkurencieschopnosť, jej definíciu zakladá taktiež na produktivite a zameriava sa na mikroekonomické základy konkurenčnej výhody, ktorá je východiskom pre produktivitu národov, regiónov a klastrov.⁵ Tvrdí, že konkurencieschopnosť nie je primárne určená dostupnými výrobnými faktormi, menou či pracovnou silou, ale závisí hlavne od schopnosti priemyslu inovovať.⁶ Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (ďalej len OECD) vymedzuje konkurencieschopnosť ako „*mieru výhody alebo nevýhody určitej krajiny v predaji svojich výrobkov na medzinárodnom trhu*“.⁷ Predpokladáme, že definícia OECD vychádza z konceptu komparatívnych výhod. Svetové centrum pre konkurencieschopnosť ju určuje ako „*spôsob, akým krajiny, regióny a podniky dosahujú dlhodobý rast, vytvárajú pracovné miesta a zvyšujú blahobyť*“.⁸ Garelli⁹ (2006) rozlišuje dve definície konkurencieschopnosti. Prvá sa zameriava na kompetencie a schopnosti podnikov a krajín vo vzťahu ku konkurencii. „*Konkurencieschopnosť analyzuje, ako národy a podniky spravujú súhrn všetkých svojich právomocí na dosiahnutie prosperity alebo zisku*.“ Autor uvádza aj širšiu, tzv. akademickú

⁴ WORLD ECONOMIC FORUM. 2015. *The Global Competitiveness Report*. Ženeva: World Economic Forum, 2015. [31.10.2016]. Dostupné z: <http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf>.

⁵ INSTITUTE FOR STRATEGY & COMPETITIVENESS. [s.a.] [31.10.2016]. Dostupné z: <<http://www.isc.hbs.edu/competitiveness-economic-development/Pages/default.aspx>>.

⁶ PORTER, M.E. 1990. *The competitive advantage of nations*. [3.2.2017]. Dostupné z: <<https://www.clustermapping.us/sites/default/files/files/resource/The%20Competitive%20Advantage%20of%20Nations%20HBR.pdf>>. s. 73.

⁷ OECD. 2017. *COMPETITIVENESS (IN INTERNATIONAL TRADE)*. [31.10.2016]. Dostupné z: <<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=399>>.

⁸ WORLD COMPETITIVENESS CENTER. [12.10.2016]. Dostupné z: <<http://www.imd.org/wcc/>>.

⁹ GARELLI, S. 2006. *Competitiveness of nations: the Fundamentals*. [12.10.2016]. Dostupné z: <<http://www.imd.org/uupload/www01/documents/wcc/content/fundamentals.pdf>>.

definíciu konkurencieschopnosti: „*Konkurencieschopnosť národov je oblasťou ekonomickej teórie, ktorá analyzuje fakty a politiky, ktoré formujú schopnosť národa vytvárať a udržiavať prostredie, ktoré povedie k lepšej tvorbe hodnôt pre podniky a k väčšej prosperite pre svojich občanov.*“ Európska komisia zdôrazňuje faktor udržateľnosti a definuje konkurencieschopnosť ako „*schopnosť udržateľne tvoriť pridanú hodnotu, čo je späté s umiestením sa na najlukratívnejších trhoch.*“¹⁰ Centrum pre medzinárodnú konkurencieschopnosť ju definuje ako „*schopnosť ekonomiky udržať rastúcu životnú úroveň pre tých, ktorí v nej pôsobia, zapájaním či udrжанím firiem s rovnakým alebo rastúcim podielom na trhu v činnosti. Konkurencieschopnosť regiónu bude závisieť od jeho schopnosti predvídať a úspešne sa prispôbiť vnútorným a vonkajším ekonomickým a spoločenským výzvam tým, že poskytne nové ekonomické príležitosti, zahŕňajúc lepšie pracovné miesta.*“¹¹ Už v roku 1983 sa začali vládne úrady v USA zaoberať problematikou konkurencieschopnosti krajiny a definovali ju ako „*zabezpečenie produkcie tovarov a služieb za slobodných a spravodlivých trhových podmienok, ktoré dokážu obstáť na medzinárodných trhoch a zároveň zvyšujú reálne príjmy svojich občanov.*“¹²

Haque¹³ upozorňuje, že konkurencieschopnosť firiem a štátov je v niektorých ohľadoch podobná, v mnohých iných veciach sa však môže líšiť. Firmy, ktoré dokážu zachovať svoje príjmy na stabilnej úrovni sú považované za konkurencieschopné a sú vnímané ako silní konkurenti, ak dokážu zvýšiť tržby a svoj podiel na trhu. Podobne štáty sú vnímané ako konkurencieschopné, ak dokážu rásť bez komplikácií s platobnou bilanciou. Problém nastáva pri relatívnom a absolútnom hodnotení konkurencieschopnosti. Ak krajina dokáže lepšie produkovať isté statky ako iná, môže to vyplývať z jej špecializácie na danú výrobu, avšak nevypovedá to o jej celkovej konkurencieschopnosti.

Garelli¹⁴ upozorňuje na fakt, že štáty dnes pôsobia na konkurencieschopnosť svojich firiem viac ako v minulosti, a preto nemožno ignorovať nastavenie podnikateľského prostredia v jednotlivých krajinách. Tvrdí, že aj krajiny si medzi sebou konkurujú a to hlavne

¹⁰ EURÓPSKA KOMISIA. 2000. *Economic competitiveness*. [03.02.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leader2/rural-en/biblio/com-eco/sub24.htm>>.

¹¹ CENTRE FOR INTERNATIONAL COMPETITIVENESS. [12.10.2016]. Dostupné z: <<http://www.cforic.org/pages/european-competitiveness.php>>.

¹² *Hearing Before The Committee On Finance United States Senate*. [03.02.2017]. Dostupné z: <<http://www.finance.senate.gov/imo/media/doc/HRG99-75.pdf>>. s. 5.

¹³ HAQUE, I. et al. *Trade, Technology And Interational Competitiveness*. Washington, D. C.: The World Bank, 1995. [03.02.2017]. Dostupné z: <<http://documents.worldbank.org/curated/en/265331468765926233/pdf/multi0page.pdf>>.

¹⁴ GARELLI, S. 2006. *Competitiveness of nations: the Fundamentals*. [03.02.2017]. Dostupné z: <<http://www.imd.org/uupload/www01/documents/wcc/content/fundamentals.pdf>>.

v oblasti vzdelávania. Vzdelaná pracovná sila je podľa autora základným prvkom konkurencieschopnosti štátov.

V konkurenčnom boji zohráva najdôležitejšiu úlohu cena ponúkaných statkov. Avšak cenové či nákladové faktory nie sú jedinými prostriedkami, ktoré určujú schopnosť firiem a krajín úspešne konkurovať na globálnych trhoch. Takzvaný Kaldorov paradox¹⁵ hovorí o tom, ako industrializované krajiny ako Nemecko a Japonsko získali výrazné podiely na svetovom trhu napriek tomu, že mzdy v týchto krajinách rástli. Preto je v súvislosti s konkurencieschopnosťou krajín nutné skúmať aj necenové faktory, ktoré vedú k priaznivému postaveniu firiem daného štátu na medzinárodných trhoch. Pri ekonomickom rozvoji krajín sa stávajú necenové faktory konkurencieschopnosti stále dôležitejšími.

1.2. Vývoj skúmania konkurencieschopnosti krajín

V minulosti bolo možné spájať skúmanie konkurencieschopnosti s tradičnými teóriami medzinárodného obchodu. Už klasickí ekonómovia počnúc Adamom Smithom sa snažili vymedzovať konkurencieschopnosť krajín v širšom ponímaní, keď skúmali faktory ovplyvňujúce produktivitu výroby. Smith vo svojom diele *Bohatstvo národov*¹⁶ (1776) definoval bohatstvo ako dostupnosť statkov a služieb. Zároveň kritizoval merkantilistický prístup, ktorý bohatstvo stotožňoval s objemom drahých kovov a považoval obchod za hru s nulovým súčtom, kedy jedna krajina získava a druhá stráca. Smith uviedol teóriu absolútnych výhod, ktorou vysvetľoval, prečo by sa mali krajiny špecializovať len na výrobu statkov, ktoré dokážu vyrobiť lacnejšie ako iné krajiny a všetky ostatné výrobky dovážať. Obchod podľa tejto teórie definoval ako výhodný pre obe krajiny. Jeho myšlienky rozšíril David Ricardo, ktorý vo svojom diele *Zásady politickej ekonómie a zdaňovania*¹⁷ vysvetľuje koncept komparatívnych výhod, teda prečo niektoré krajiny vyrábajú statky efektívnejšie ako druhé a ako dokážu pomocou špecializácie výroby z toho profitovať. Ricardo pripisoval vznik komparatívnych výhod rozdielom v produktivite, avšak nešpecifikoval, z čoho tieto rozdiely pramenia.¹⁸ Švédski ekonómovia Eli Hecksher a Bertil Ohlin vo svojom

¹⁵ FELIPE, J. 2005. *A Note On Competitiveness, Unit Labor Costs And Growth: Is "Kaldor's Paradox" A Figment Of Interpretation?* [30.1.2016]. Dostupné z: <<https://cama.crawford.anu.edu.au/pdf/working-papers/2005/062005.pdf>>.

¹⁶ SMITH, A. 1776. *An Inquiry to the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. New York: Oxford University Press, 1993. s.11.

¹⁷ RICARDO, D. 1817. *The Principles of Political Economy and Taxation*. [30.1.2016]. Dostupné z: <<http://socserv.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/ricardo/Principles.pdf>>.

¹⁸ DONG-SUNG, CH. – HWY-CHANG, M. 2000. *From Adam Smith to Michael Porter. Evolution of Competitiveness Theory*. s.9.

ekonomickom modeli vypracovali hypotézu, že komparatívna výhoda v produkcii určitého statku pramení z hojnosti výrobného faktora v danej krajine. Preto by sa mali krajiny s relatívnou hojnosťou kapitálu zameriavať na výrobu kapitálovo náročných statkov, keďže v ich výrobe dosahujú komparatívne výhody. Ten istý princíp platí aj pre výrobný faktor práca. Platnosť tejto hypotézy čiastočne vyvrátil ekonóm Leontief, ktorý vo svojej empirickej štúdii dokázal, že USA napriek hojnosti kapitálu, dovážala kapitálovo náročné statky. V tejto súvislosti je potrebné brať do úvahy aj rozdielnosť výroby v jednotlivých krajinách. Textilná výroba môže byť v jednej krajine kapitálovo náročná a v inej náročná na pracovnú silu, preto sú podmienky podnikateľského prostredia smerodajné.

V dnešnom globalizovanom svete však princíp komparatívnej výhody postupne stráca opodstatnenie.¹⁹ Krajiny sa vďaka transferu technológií, inováciám, priaznivému podnikateľskému prostrediu a deľbe práce dokážu veľmi rýchlo špecializovať na výrobu statkov, ktoré v minulosti nevyrábali, lebo na to nemali vhodné predpoklady. Klimatické podmienky alebo vybavenie kapitálom už nie sú kľúčové oblasti, keďže ich je možné pomocou dostupných zdrojov a technológií nahradiť. To, či krajina umožňuje rozvoj technológií a prílev zdrojov, má teda vplyv na jej celkovú konkurencieschopnosť.

V chápaní konkurencieschopnosti a systéme komparatívnych výhod má nepochybne svoje postavenie aj Vernonová teória o produkčných cykloch. Hovorí o tom, že vývoj produktu prechádza rôznymi fázami vývoja: uvedenie na trh, dospievanie produktu a fáza štandardizovaného produktu. Tak ako sa menia fázy produktu, posúva sa aj komparatívna výhoda vo výrobe tohto produktu z jednej krajiny do druhej. Vývoj nového výrobku spravidla prebieha v krajine, kde existuje priestor pre inovácie a rozvoj. Počiatočná cena je pomerne vysoká, s rastúcou štandardizáciou však klesá. Neskôr sa výroba produktu posúva do krajiny s nižšími mzdami, čo umožňuje šetriť náklady a znižovať cenu.

Teórie medzinárodného obchodu sa zameriavali prevažne na obchod medzi krajinami v rôznom stupni vývoja. S rastúcou prosperitou a vzájomným prepojením krajín však rastie potreba skúmať bližšie obchod medzi krajinami v podobnom štádiu vývoja. Ekonóm Staffan Linder sa zameriaval na skúmanie dopytovej stránky medzinárodného obchodu. Linderova hypotéza tvrdí, že krajiny s podobným príjmom budú dopytovať

¹⁹ MUNGER, M. *Comparative Advantage: An Idea Whose Time Has Passed*. [12.10.2016]. Dostupné z: <<https://fee.org/articles/comparative-advantage-an-idea-whose-time-has-passed/>>.

podobné statky a služby. Identifikuje 3 dôležité faktory pri posudzovaní konkurencieschopnosti krajiny:

- produktová diferenciácia
- monopolistická konkurencia
- úspory z rozsahu

Linder pripisuje dôležitosť produktovej diferenciácii, spotrebiteľským preferenciám a značkám. Komparatívne výhody krajín podľa neho nie sú absolútne dané, ale sú veľmi dynamicky meniace sa veličiny. S rastom príjmu sa totiž mení charakter dopytu, a následne štruktúra výroby. So zmenou výroby sa mení export a import tovarov a služieb. O opodstatnenosti jeho teórie svedčí aj teritoriálna a komoditná štruktúra zahraničného obchodu Slovenska, v rámci ktorej najviac obchoduje s vysokoprijmovými krajinami OECD.²⁰

Pojem konkurencieschopnosti ako ho poznáme dnes, sa začal šíriť najmä v 80. rokoch dvadsiateho storočia. V tomto období sa šírili obavy v USA z rýchleho vzostupu Japonska a termín konkurencieschopnosti bol spájaný najmä s lacnou pracovnou silou.²¹ Priemyselná konkurencieschopnosť, ktorá sa zameriavala na podporu strategického odvetvia, bola v minulosti rozšírenou paradigmou a v niektorých rozvojových krajinách prevláda tento koncept v rámci hospodárskej politiky až dodnes. O obavách z medzinárodnej konkurencie v USA svedčí aj fakt, že v roku 1983 prezident Reagan poveril komisiu pre priemyselnú konkurencieschopnosť, aby identifikovala spôsoby, ako zlepšiť schopnosť amerického súkromného sektora konkurovať.²²

Ekonóm Paul Krugman vo viacerých článkoch upozorňuje, že zameranie sa na konkurencieschopnosť môže odvrátiť pozornosť od závažných makroekonomických problémov. V texte „Competitiveness: A dangerous obsession“²³ uvádza príklady z minulosti, kedy namiesto pomenovania konkrétnej ekonomickej príčiny, došlo len ku

²⁰ TREND. 2016. *Slovensko a svet*. [04.02.2017]. Dostupné z: <<http://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2016/cislo-6/slovensko-a-svet-6-2016.html>>.

²¹ DELGADO, M. – KETELS, C. – PORTER, M.E. – STERN, S. 2012. *The Determinants Of National Competitiveness*. [04.02.2017]. Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w18249.pdf>>.

²² [s.a.] *Hearing Before The Comittee On Finance United States Senate*. [03.02.2017]. Dostupné z: <<http://www.finance.senate.gov/imo/media/doc/HRG99-75.pdf>>. s. 4.

²³ KRUGMAN, P. *Competitiveness: A dangerous obsession?* 1994. Dostupné z: <<http://www.walker.d.people.cofc.edu/Readings/Trade/KrugmanDangerous.pdf>>.

konštatovaniu, že hospodárske problémy zapríčinila slabá konkurencieschopnosť ekonomiky. Z tejto skutočnosti podľa Krugmana pramenia 3 hrozby:²⁴

- plytvanie s verejnými zdrojmi na zlepšenie konkurencieschopnosti
- protekcionizmus a obchodné vojny
- nesprávne adresovaná hospodárska politika.

Konkurencieschopnosť podľa Krugmana nie je kľúčovým faktorom pre národné ekonomiky. Zameranie hospodárskej politiky na konkurencieschopnosť je podľa neho nesprávna, a predstavuje skôr hrozbu ako prínos. Tvrdí, že obchod je hra s pozitívnym súčtom a preto nemožno hovoriť o tom, že by si jednotlivé krajiny konkurovali. S týmto názorom sa však viacero ekonómov nezhodne.

Malcolm Dunn z Potsdamskej univerzity prezentuje súbor argumentov, ktoré dané tvrdenia spochybňujú. V článku „*Do Nations compete economically?*“²⁵ tvrdí, že krajiny si konkurujú na medzinárodných trhoch, avšak toto konkurovanie neprirovnáva ku konkurencii na mikroekonomickej úrovni. Zdôrazňuje význam inštitucionálneho rámca pre konkurencieschopnosť, ako dôležitú súčasť hospodárskej politiky. Práve politické rozhodovanie je kľúčové pre posudzovanie konkurencieschopnosti štátov. Je zrejmé, že ak krajina nemá prístup na medzinárodné trhy (uplatňuje protekcionistické metódy), nemôže byť konkurencieschopná, lebo neumožňuje svojim domácim podnikateľom konkurovať so zahraničnými podnikateľmi.

Lester Thurow²⁶ reaguje na Krugmanove tvrdenia a upozorňuje na fakt, že v stále viac prepojenej svetovej ekonomike, nie je možné ignorovať inovácie a pokrok naprieč krajinami. Hoci je transfer technológií jednoduchý, prostredie, v ktorom sa má rozvíjať, musí byť na to pripravené. Politika jednotlivých krajín má moc ovplyvňovať podnikateľské prostredie a práve v tom spočíva konkurencieschopnosť jednotlivých krajín. V tomto možno nájsť analógiu na mikroekonomickej úrovni. Podnik sa bude snažiť orientovať na silných konkurentov a aplikovať úspešné stratégie vo svojom podnikaní. Podobne by sa mali jednotlivé krajiny inšpirovať úspešnými reformami podnikateľského prostredia vo svete

²⁴ Ibid, s.35.

²⁵ DUNN, M. 1994. *Do Nations compete economically?* [03.02.2017]. Dostupné z: <http://www.uni-potsdam.de/fileadmin/projects/wirtschaftspolitik/assets/Publikationen_Malcolm/Do_Nations_Compete_Economically.pdf>.

²⁶ DONG-SUNG, CH. – HWY-CHANG, M. 2000. *From Adam Smith to Michael Porter. Evolution of Competitiveness Theory*. s.44.

a snažiť sa aplikovať dané kroky na domáce prostredie, s ohľadom na kultúrne, geografické, či iné špecifiká.

Michael Porter uvádza 4 štádiá²⁷ vývoja ekonomík, ktoré rozdelil podľa ťažiska dosahovania konkurencieschopnosti:

- štádium výrobných faktorov
- štádium investícií
- štádium inovácií
- štádium blahobytu.

Ekonomiky, ktoré sa nachádzajú v prvom štádiu, stavajú svoje konkurenčné výhody predovšetkým na lacných zdrojoch, ako sú nerastné suroviny, pôda, či lacná, priemerne vzdelaná pracovná sila. Len dostatok lacných výrobných faktorov umožňuje podnikom v danej krajine úspešne konkurovať na medzinárodných trhoch. V štádiu investícií, krajina dosahuje už sofistikovanejšiu výrobu, špecializuje sa na náročnejšie produkty a možnosti investovania sú široké a voľne dostupné. Konkurencia medzi domácimi firmami narastá a vytvára sa moderná infraštruktúra. Tretia fáza je štádium inovácií, ktoré sa vyznačuje tým, že firmy v týchto krajinách nielen preberajú a vylepšujú technológie či výrobné postupy z iných krajín, ale ich aj samy vytvárajú. Dopyt spotrebiteľov sa zameriava na stále sofistikovanejšie statky, keďže rastú mzdy obyvateľov a rastie aj konkurencia medzi firmami. Záverečná, tzv. fáza blahobytu, predstavuje pokles konkurencieschopnosti ekonomiky. Firmy sa snažia skôr o zachovanie svojej pozície ako o jej zlepšovanie. Podľa Portera je fáza blahobytu len prechodná a krajiny sú nútené sa vrátiť do jednej z predošlých fáz.²⁸

V dnešnom svetovom hospodárstve je presun technológií a know-how rýchlejší a jednoduchší ako v minulosti, čo vytvára vyšší tlak na konkurencieschopnosť krajín. Rozdiely vo mzdách, kvalifikácii obyvateľstva, daňovom systéme či obchodnej politike, ktoré ovplyvňujú náklady podnikania v krajinách, zohrávajú stále dôležitejšiu úlohu pri hodnotení konkurencieschopnosti krajín.²⁹

²⁷ DONG-SUNG, CH. – HWY-CHANG, M. 2000. *From Adam Smith to Michael Porter. Evolution of Competitiveness Theory*. s.171.

²⁸ Ibid, s.173.

²⁹ LAWRENCE, R.Z. 2016. *Competitiveness*. [27.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.econlib.org/library/Enc1/Competitiveness.html>>.

Mnohé štúdie^{30 31} nasvedčujú tomu, že ekonomická sloboda zohráva významnú rolu pri konkurencieschopnosti ekonomiky, a krajiny, ktoré sa nachádzajú na popredných priečkach v rebríčkoch konkurencieschopnosti, majú aj vysoký stupeň ekonomickej slobody. Ekonomická sloboda znamená právo občanov využívať svoj majetok a prácu podľa vlastnej vôle. Občania v ekonomicky slobodných krajinách môžu slobodne pracovať, spotrebovať, kupovať a investovať.³² V rámci našej práce sa zameriame aj na stupeň ekonomickej slobody Slovenska, v porovnaní s inými štátmi EÚ.

Prepojenie ekonomickej slobody a kvality podnikateľského prostredia skúma aj Svetová banka. Pri hodnotení podnikania prichádza jej štúdia³³ k záveru, že bariéry vstupu do podnikania nevedú k lepším produktom pre spotrebiteľov. Vyhodnocuje výsledky štúdií verejného záujmu (public interest theory), ktoré zastávajú názor, že neregulované trhy sú príliš volatilné, inklinujú k nedokonalým dôsledkom ako monopolom či externalitám. Preto sú nutné vládne zásahy, ktoré tieto „zlyhania trhu“ zvrátia a takto ochránia verejnú pomocou regulácií. Teórie verejného záujmu³⁴ zastávajú názor, že štát dokáže pomocou prísnych pravidiel vstupu do odvetvia, maximalizovať kvalitu ponúkaných služieb a tovarov, a dosiahnuť takto lepšie výsledky pre spotrebiteľov. Empirická analýza Svetovej banky toto popiera a prichádza k záveru, že viac bariér vstupu do podnikania spôsobuje nárast byrokracie, korupcie a šedej ekonomiky. Okrem toho nie je spojená s lepšou kvalitou verejných a súkromných statkov.

Konkurencieschopnosť je komplexná veličina, ktorá závisí nielen od regulačného rámca krajiny či cieľov hospodárskej politiky, ale je podmienená aj historicko-kultúrnymi faktormi. Tieto faktory sa nedajú jednoducho zmeniť, avšak čím transparentnejšie a jednoduchšie pravidlá uplatňuje ekonomika, tým jednoduchšie dokážu podnikatelia prispôbiť svoj biznis na ostatné faktory. Pridávaním byrokracie či iných právnych povinností je konkurovanie na medzinárodných trhoch komplikovanejšie. Preto budeme

³⁰ [s.a.] *Macroeconomics Activity: Economic Freedom, Prosperity, and the Quality of Life*. [05.02.2017]. Dostupné z: <<http://commonsenseeconomics.com/wp-content/uploads/EconFreedom.pdf>>.

³¹ DOWD, A.W. 2015. *Economic Freedom and the Building Blocks of Prosperity and Stability*. [05.02.2017]. Dostupné z: <http://www.americanthinker.com/articles/2015/11/economic_freedom_and_the_building_blocks_of_prosperity_and_stability.html>.

³² HERITAGE FOUNDATION. 2017. *About The Index*. [06.01.2017]. Dostupné z: <<http://www.heritage.org/index/about>>.

³³ DJANKOV, S. et al. 2002. *The Regulation Of Entry*. [25.1.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Methodology/Supporting-Papers/DB-Methodology-Regulation-of-Entry.pdf?la=en>>.

³⁴ SHLEIFER, A. 2005. *Understanding Regulation*. [06.01.2017]. Dostupné z: <http://scholar.harvard.edu/files/shleifer/files/02_eufm00121.pdf?m=1360042225>.

definíciu konkurencieschopnosti zakladať na regulačnej efektívnosti, právnej istote a slobode podnikania a obchodu, ktoré sú zabezpečované inštitúciami danej krajiny.

1.3. Metodika rebríčkov konkurencieschopnosti a ekonomickej slobody

Globálne či regionálne hodnotenia konkurencieschopnosti krajín majú svoju opodstatnenosť. Hoci nemusia byť smerodajné pre každý podnik či investora, vytvárajú tlak na zlepšenie podnikateľského prostredia. Odhaľujú priestor na zlepšenie v jednotlivých skúmaných indikátoroch, ale poukazujú tiež na silné stránky, na ktorých môže krajina stavať. Jednotná metodika umožňuje objektívnejšie porovnávanie jednotlivých krajín. V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že hodnotenie podľa rôznych rebríčkov sa v niektorých prípadoch výrazne líši. Ak zoberieme napríklad Slovensko, to dosahuje v rebríčku Doing Business (ďalej len DB) 33. priečku, v hodnotení Svetového ekonomického fóra 65. priečku a v hodnotení IMD 40. priečku zo 61 hodnotených krajín.³⁵ Tieto rozdiely vyplývajú z rozdielnej metodiky jednotlivých rebríčkov, ktoré sa líšia nielen výberom skúmaných indikátorov, ale aj prisudzovaním dôležitosti jednotlivým oblastiam ekonomiky.

Podnikavosť a konkurencieschopnosť do veľkej miery závisia od ekonomickej slobody v krajine. Mnohé diktátorské režimy potláčali slobodu svojich občanov, čo spôsobovalo nedostatočnú produkciu, nesprávnu alokáciu zdrojov, chudobu a hlad. Aj mnohé moderné krajiny v dnešnej dobe uplatňujú rôzne obmedzenia ekonomickej slobody, v mene rovnosti či iných sociálnych cieľov, ktorých výsledok častokrát býva menej slobody aj menej rovnosti. Rebríčky ekonomickej slobody umožňujú vytvoriť prehľad o tom, ako inštitúcie v jednotlivých krajinách zasahujú do podnikania.

1.3.1. Doing Business

Svetová banka hodnotí pravidelne od roku 2002 podnikateľské prostredie krajín, v rámci projektu Doing Business. Hoci DB nie je oficiálne označovaný ako rebríček merajúci konkurencieschopnosť krajín, dovoľujeme si tvrdiť, že práve priaznivé podnikateľské prostredie je kľúčové pre firmy expandujúce do medzinárodného prostredia a krajiny dokážu pomocou správnych reforiem posilňovať svoju konkurencieschopnosť. Pri hodnotení vychádza z predpokladu, že podnikanie profituje predovšetkým z jasných

³⁵ IMD WORLD COMPETITIVENESS ONLINE. 2016. *Country profile: Slovak republic*. [05.02.2017]. Dostupné z: <<https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/SK>>.

a koherentných pravidiel.³⁶ V rámci hodnotenia sa zameriava na predpisy v oblasti podnikania a ochrany vlastníckych práv a skúma ich účinky na produktivitu malých a stredných podnikov. Dáta zbiera priamo od podnikateľských subjektov, od vlád, regionálnych pracovníkov Svetovej banky a skúmaním platných zákonov v 190 krajinách. Pomocou dotazníka hodnotí oblasti ako náklady na začatie podnikania, predpisy pracovného trhu, nastavenie daňového systému a iné. Zostavenie rebríčka umožňuje kvantitatívne porovnanie predpisov v jednotlivých krajinách a v čase, a umožňuje vytvárať tlak na efektívnejšie nastavenie regulačného prostredia. Svetová banka totiž nehodnotí objem regulácií, ale predovšetkým ich efektívnosť. V prípade súdov je napríklad viac regulácie hodnotené pozitívne, DB však tiež skúma, či daný štát požaduje plnenie zákonov adekvátnou formou.³⁷ Hodnotenie DB je smerodajné pre mnohé vládne programy. Riadia sa ním predovšetkým v rozvojových krajinách.³⁸

Tabuľka 1: Indikátory skúmané v Doing Business

<i>Indikátory skúmané v Doing Business</i>
Začatie podnikania
Stavebné predpisy
Získanie prístupu k elektrickej energii
Registrácia nehnuteľnosti
Dostupnosť úverov
Ochrana minoritných investorov
Daňové zaťaženie
Cezhraničné obchodovanie
Vymáhanie zmlúv
Ukončenie podnikania
Regulácia pracovného trhu

Prameň: WORLD BANK. 2016. *Doing Business 2017 Data Notes*. [3.11.2016] Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/Methodology/Methodology-Note>>. Vlastné spracovanie.

³⁶ THE WORLD BANK. *About Doing Business*. [31.10.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Chapters/DB17-About-Doing-Business.pdf>>.

³⁷ Ibid.

³⁸ CHANG, C. 2013. *The Doing Business review: a test of World Bank leadership*. Dostupné z: <<http://www.brettonwoodsproject.org/2013/06/art-572701/>>.

Indikátor „Začatie podnikania“ skúmaný v rámci DB meria počet úkonov, ktoré sú zo zákona firmy povinné splniť, ak chcú začať a prevádzkovať podnikanie. Tieto postupy zahŕňajú procesy, ktorými podnikatelia prechádzajú pri získaní všetkých potrebných licencií a povolení, a tiež ich overovanie príslušnými orgánmi.³⁹ Zaoberá sa aj skúmaním času a nákladov spojených s plnením daných predpisov.

V rámci indikátora „Stavebné predpisy“ skúma DB regulácie, ktoré upravujú zriadenie skladu. Meria náklady a čas, vynaložené na ich splnenie. Zahŕňa získavanie a doručenie všetkých dokumentov úradom, najímanie externých inšpektorov a dozorov, získavanie všetkých potrebných povolení, licencií a osvedčení, predloženie všetkých požadovaných oznámení, a požadovanie a prijímanie všetkých potrebných kontrol.⁴⁰

V rámci získania prístupu k elektrickej energii, DB zaznamenáva všetky postupy, ktoré musí podnik nevyhnutne splniť, za účelom získania trvalého pripojenia a pre dodávku elektrickej energie do štandardizovanej skladu.⁴¹ Meria náklady a čas na uzavretie zmluvy k dodávke elektrickej energie, na získanie potrebných kontrol od distribučnej jednotky a iných úradov, a na vonkajšie a záverečné práce na pripojení.

Indikátor skúmajúci registráciu nehnuteľnosti zahŕňa všetky formality, ktoré je potrebné splniť v danej krajine na prepis majetku. Skúma predpisy, ktoré je nutné splniť pred, počas a po predaji, až po bod, kedy kupca môže v plnej miere využívať túto nehnuteľnosť, opäť ju predat' alebo založiť.⁴² Okrem toho, skúma tento indikátor aj kvalitu katastrálneho systému a jeho dostupnosť.

Dostupnosť úverov je meraná pomocou skúmania právnych predpisov upravujúcich získanie úveru a tiež získanie informácií o bonite firiem.⁴³

Ochrana minoritných investorov v krajinách sa v rámci DB meria pomocou zákonov, ktoré sa zaoberajú riešením konfliktov záujmov, konkrétne v troch dimenziách: požiadavky na zverejnenie a schvaľovanie procesov, možnosť žaloby a hmotnej zodpovednosti

³⁹ WORLD BANK. 2016. *Starting a Business Methodology*. [3.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/methodology/starting-a-business>>.

⁴⁰ WORLD BANK. 2016. *Dealing with Construction Permits Methodology*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/Methodology/Dealing-with-Construction-Permits>>.

⁴¹ WORLD BANK. 2016. *Getting Electricity Methodology*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/Methodology/Getting-Electricity>>.

⁴² WORLD BANK. 2016. *Registering Property*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/methodology/registering-property>>.

⁴³ WORLD BANK. 2016. *Getting Credit Methodology*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/methodology/getting-credit>>.

riadiateľov pri konflikte záujmov a tiež prístupnosť dôkazov a pridelenie právnych trov v prípade žaloby.⁴⁴

Pomocou indikátora „Daňové zaťaženie“ meria DB dane a povinné poplatky, ktoré musí podnik strednej veľkosti zaplatiť za jeden rok, ako aj administratívne zaťaženie s tým spojené.⁴⁵

Cezhraničné obchodovanie je indikátor skúmajúci predpisy v oblasti cezhraničnej prepravy tovarov. Skúma tri procesy: obstaranie vyžadovaných prepravných dokumentov, náležitosti pri prekračovaní hraníc a tiež priebeh vnútroštátnej prepravy.

DB hodnotí aj vymáhateľnosť zmlúv v jednotlivých krajinách. Meria náklady a čas na vyriešenie obchodného sporu na miestnom súde prvej inštancie, a tiež kvalitu a efektívnosť súdneho systému.⁴⁶

Rebríček taktiež zohľadňuje predpisy upravujúce ukončenie podnikania v krajine. Skúma čas, náklady a výsledok insolvenčného konania, týkajúceho sa tuzemských subjektov, ako aj silu právneho rámca vzťahujúceho sa na súdne likvidácie a reorganizácie podnikania.⁴⁷

Regulácie pracovného trhu je indikátor, ktorý prezentuje DB v prílohe svojej štúdie a teda nie je zahrnutý v celkovom indexe. V rámci neho sú skúmané oblasti pracovného práva, zamestnávanie, pracovný čas a nadčasy. Tiež skúma rovnosť pohlaví na pracovisku, možnosť materského príspevku či nemocenské dávky.⁴⁸

1.3.1.1. Kritika metodiky rebríčka *Doing Business*

Hodnotenie Svetovej Banky nie je len uznávané, ale častokrát aj kritizované. Jedným z najčastejšie kritizovaných vlastností rebríčka je agregácia.⁴⁹ Spájanie viacerých veličín do jedného indexu podľa kritikov vytvára nejasný obraz o celkovej pozícii krajiny. Správne váženie jednotlivých faktorov zahrnutých v indexe je sporné. Avšak napriek tejto kritike,

⁴⁴ WORLD BANK. 2016. *Protecting Minority Investors*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/Methodology/Protecting-Minority-Investors>>.

⁴⁵ WORLD BANK. 2016. *Paying Taxes Methodology*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/methodology/paying-taxes>>.

⁴⁶ WORLD BANK. 2016. *Enforcing Contracts Methodology*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/methodology/enforcing-contracts>>.

⁴⁷ WORLD BANK. 2016. *Resolving Insolvency Methodology*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/methodology/resolving-insolvency>>.

⁴⁸ WORLD BANK. 2016. *Labor Market Regulation Methodology*. [12.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/methodology/labor-market-regulation>>.

⁴⁹ ROHÁČ, D. 2013. *Doing Business under Fire*. [11.2.2017]. Dostupné z: <<https://www.cato.org/blog/doing-business-under-fire>>.

hodnotenie jednotlivých indikátorov, z ktorých sa index skladá, je verejne dostupné a preto je možné ich selektovať a jednotlivo posudzovať. Okrem toho je kritizovaný fakt, že niektoré vlády sa odvolávajú na zlepšenie postavenia v DB pri plnení cieľov hospodárskej politiky. Samotná väzba na hodnotenie rebríčka pri politike nie je podľa nášho názoru problematická. Mnohé krajiny, ktoré nastolili hospodárske reformy s cieľom zlepšiť postavenie v DB, výrazne zlepšili životnú úroveň svojich občanov. Táto skutočnosť sa týka najmä rozvojových krajín.⁵⁰

Indikátor hodnotiaci daňové zaťaženie býva tiež terčom kritiky. Oponenti tvrdia, že daňové zaťaženie nemusí byť prekážkou pre podnikanie a preto by tento indikátor nemal byť zahrnutý v hodnotení. Debata o daniach je veľmi špecifickou oblasťou, ekonómovia sa roky venujú optimálnemu daňovému zaťaženiu, avšak rozhodujúce pri výskume je najmä využitie daňových príjmov, ktoré je naprieč krajinami veľmi rozdielne. Existuje však viacero štúdií,⁵¹ ktoré potvrdzujú, že rast daňového zaťaženia negatívne vplýva na prosperitu ekonomiky, preto by tento indikátor mal byť aj naďalej dôležitou súčasťou rebríčka.

Z agregátneho hodnotenia boli vyňaté regulácie pracovného trhu, čo niektorí odborníci hodnotia negatívne, pretože viac regulovaný pracovný trh spôsobuje vyššiu nezamestnanosť⁵² a práve tento fakt môže byť pre niektoré ekonomiky rozhodujúci. DB hodnotí regulácie pracovného trhu naďalej ako osobitný indikátor, ktorý nie je súčasťou agregátneho indexu. Kritika sa týka aj spôsobu zberu dát. Ako uvádzame vyššie, súčasťou hodnotenia sú aj výsledky z dotazníkov v jednotlivých krajinách, ktoré sú vyplňané firmami v najväčšom meste danej ekonomiky.⁵³ Práve obmedzenie zberu dát na najväčšie mesto vytvára pochybnosti o objektívnosti hodnotenia. Len v 11 krajinách je zahrnuté aj druhé najväčšie mesto a len v niektorých krajinách boli hodnotené regionálne oblasti. Problémom môže byť teda aj posudzovanie Slovenska, kde sú rozdiely medzi Bratislavou a regiónmi východného Slovenska pomerne veľké. Okrem územného obmedzenia, možno pri využívaní tzv. „mäkkých dát“ spochybňovať aj objektivitu. Subjektívne hodnotenie respondentov prináša so sebou vždy riziko nepresností.

⁵⁰ ROHÁČ, D. – TUPY, M.L. 2013. *Pocketing the keys to prosperity*. [11.2.2017]. Dostupné z: <http://www.washingtontimes.com/news/2013/may/6/pocketing-the-keys-to-prosperity/#disqus_thread>.

⁵¹ GOOLSBEE, A. 2002. *The Impact And Inefficiency Of The Corporate Income Tax: Evidence From State Organizational Form Data*. [11.2.2017]. Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w9141.pdf>>.

⁵² BOTERO, J.C. et al. 2004. *The Regulation of Labor*. [11.2.2017]. Dostupné z: <<https://academic.oup.com/qje/article/119/4/1339/1851075/The-Regulation-of-Labor>>.

⁵³ WORLD BANK. 2016. *Frequently Asked Questions*. [11.2.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/about-us/faq>>.

1.3.2. *Správa o globálnej konkurencieschopnosti*

Svetové ekonomické fórum (World Economic Forum, ďalej len WEF) hodnotí konkurencieschopnosť pomocou Správy o globálnej konkurencieschopnosti (Global competitiveness report), ktorú prvýkrát vydalo v roku 1979.⁵⁴ Sústreď sa na 12 pilierov konkurencieschopnosti, ktoré sú tvorené zo 114 indikátorov, vplývajúcich na produktivitu a dlhodobý blahobyt štátu. Týchto 12 indikátorov je rozdelených do troch indexov:

- základné požiadavky
- rozšírenie efektívnosti
- faktory inovácie.

Týmto subindexom priraduje rôznu váhu podľa toho, v akom štádiu rozvoja sa ekonomika nachádza. Rozvoj hodnotí na základe hrubého domáceho produktu na obyvateľa, a podielu surovín na exporte. Vychádza z predpokladu, že ekonomiky, ktorých exporty zahŕňajú viac ako 70% surovín, sú predovšetkým ťahané výrobnými faktormi. Pracuje pomocou dostupných dát medzinárodne uznávaných agentúr (Medzinárodný menový fond, Svetová banka, agentúry OSN, a pod.) a tiež pomocou evalvácie ročného prieskumu, pre kvalitatívne posúdenie skutočnosti.

Rozlišuje tri štádiá rozvoja ekonomík a dve tranzitné štádiá. Ekonomiky krajín v prvom štádiu sú stavané najmä na hojnosti výrobných faktorov, predovšetkým na lacnej pracovnej sile a prírodných zdrojoch. Pre tieto krajiny sú dôležité najmä dobre fungujúce inštitúcie, rozvinutá infraštruktúra, stabilné makroekonomické prostredie a zdravá pracovná sila, ktorá absolvovala aspoň základné vzdelanie (1. – 4. pilier hodnotenia konkurencieschopnosti).

V ďalšom štádiu vývoja sú ekonomiky s vyššou produktivitou práce, ktorých rast je založený na efektivite. Kvôli vyšším mzdám musia výrobcovia zvyšovať kvalitu výrobkov a prechádzať k úspornejším formám produkcie. Krajiny v tomto štádiu potrebujú pracovnú silu s vyšším vzdelaním, efektívny výrobný trh, fungujúci pracovný trh, rozvinuté finančné trhy, schopnosť využívať nové technológie a prístup k rozsiahlemu domácomu či zahraničnému odbytovému trhu (pilieri 5 – 10).

⁵⁴ WORLD ECONOMIC FORUM. *Box 1: A Brief History of the Executive Opinion Survey and The Global Competitiveness Report*. [31.10.2016]. Dostupné z: <<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/box-1-a-brief-history-of-the-executive-opinion-survey-and-the-global-competitiveness-report/>>.

V treťom štádiu sa nachádzajú ekonomiky s vysokými mzdami, ktorých firmy dokážu konkurovať na medzinárodných trhoch vďaka sofistikovaným výrobkom a neustálym inováciám (11. a 12. pilier konkurencieschopnosti).

Tabuľka 2: Pomer subindexov pre rôzne vývojové štádia

Pomer subindexov a hranice príjmu pre rôzne vývojové štádia krajín					
	Štádium rozvoja ekonomiky				
	1. štádium	tranzitné štádium medzi 1. a 2.	2. štádium	tranzitné štádium medzi 2. a 3.	3. štádium
HDP p.c. v USD	< 2 000	2 000 - 2 999	3 000 - 8 999	9 000 - 17 000	> 17 000
pomer pre základné požiadavky	60%	40 - 60%	40%	20 - 40%	20%
pomer pre rozšírenie efektívnosti	35%	35 - 50%	50%	50%	50%
pomer pre inovácie	5%	5 - 10%	10%	10 - 30%	30%

Prameň: WORLD ECONOMIC FORUM. 2016. *Appendix: Methodology and Computation of the Global Competitiveness Index 2015–2016*. [31.10.2016]. Dostupné z: <<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/appendix-methodology-and-computation-of-the-global-competitiveness-index-2015-2016/#view/fn-b>>. Vlastné spracovanie.

Jednotlivé piliere Správy o globálnej konkurencieschopnosti sa venujú rôznym oblastiam ekonomiky.⁵⁵ Prvý pilier, skúmajúci súkromné a verejné inštitúcie v krajine sa zameriava najmä na ochranu vlastníckych práv, vrátane ochrany duševného vlastníctva. Okrem toho sa zameriava na hodnotenie transparentnosti a efektívnosti fungovania verejnej správy, dôveryhodnosť politikov, nezávislosť súdnictva, plytvanie verejnými zdrojmi, kriminalitu, a iné oblasti. Hodnotí tiež súkromné inštitúcie, firemnú etiku ale tiež ochranu minoritných akcionárov či účtovnícke štandardy.

Druhý pilier je venovaný infraštruktúre. Hodnotenie sa zameriava na rôzne formy dopravy či na telekomunikačné siete, ktoré skúma z hľadiska dostupnosti a kvality.

Tretí pilier hodnotí makroekonomické prostredie danej krajiny. Vychádza zo základných makroekonomických štatistík, ktoré udávajú predpoklady pre stabilitu ekonomiky. Hodnotený je deficit štátneho rozpočtu, hrubé národné úspory, inflácia, verejný dlh, rating štátu z hľadiska kredibility na medzinárodnom trhu.

⁵⁵ WORLD ECONOMIC FORUM. 2017. *Methodology and computation of the Global Competitiveness Index*. [31.10.2016]. Dostupné z: <<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/appendix-a-methodology-and-computation-of-the-global-competitiveness-index-2016-2017/>>.

Štvrtý pilier sa zaoberá stavom zdravotníctva a primárneho vzdelávania. Skúma výskyt infekčných či respiračných chorôb, očakávanú dĺžku života či mortalitu novorodencov. Pri hodnotení vzdelania sa posudzuje kvalita primárneho vzdelávania a podiel zapísaných detí v škole.

Piaty pilier spadá do skupiny predpokladov dôležitých pre rozšírenie efektívnosti produkcie v danej krajine. Skúma napríklad podiel študentov zapísaných v sekundárnom či terciárnom stupni vzdelávania, kvalitu škôl, so špeciálnym zameraním na matematiku, prírodné vedy a manažment, a tiež dostupnosť iných foriem vzdelávania v podobe rôznych školení či tréningov.

V šiestom pilieri skúma Správa o globálnej konkurencieschopnosti efektivitu trhu. Upriamuje pozornosť na domáce konkurenčné prostredie, cez politiku hospodárskej súťaže, daňové zaťaženie, začatie podnikania, náklady na poľnohospodársku podporu a pod. Zameriava sa však aj na medzinárodný obchod, najmä na tarifné a netarifné prekážky obchodu či pravidlá pre priame zahraničné investície. Súčasťou tohto piliera sú aj dopytové podmienky, ako orientácia na zákazníka či preferencie spotrebiteľov.

Siedmy pilier je venovaný pracovnému trhu. Skúma dve hlavné oblasti pracovného trhu: flexibilitu a adekvátne zapojenie talentu. Hodnotí napríklad flexibilitu stanovenia mzdy, zamestnávania a prepúšťania zamestnancov, finančné ohodnotenie produktivity zamestnanca, zapojenie žien na pracovnom trhu, či schopnosť prilákať a udržať talentovaných ľudí na pracovnom trhu danej krajiny.

Ôsmy pilier hodnotí finančný trh, konkrétne kvalitu finančných služieb, ich dostupnosť, spoľahlivosť bánk a reguláciu finančného trhu.

V deviatom pilieri sa upriamuje pozornosť na technologické vybavenie firiem v danej krajine. Skúma dostupnosť najnovších technológií, priame zahraničné investície a transfer technológií s nimi spojených, podiel používateľov informačných a telekomunikačných prostriedkov.

Desiaty pilier hodnotí veľkosť trhu. Skúma rozsah domáceho a zahraničného dostupného trhu, hrubý domáci produkt v parite kúpnej sily či podiel exportu na HDP. Veľkosť trhu je relevantná, keďže väčšie trhy umožňujú firmám dosahovať úspory z rozsahu.

Jedenásty pilier otvára skupinu predpokladov, dôležitých pre krajiny s vysokými príjmami. Hodnotí tvorbu klastrov v danej ekonomike, sieť dodávateľov, charakter konkurenčnej výhody, sofistikovanosť produkčného procesu, schopnosť delegovať autoritu, rozvoj marketingu a pod.

Na sofistikovanosť výroby priamo nadväzuje dvanásty pilier, venovaný inováciám. Tento hodnotí priestor pre inovácie, kvalitu vedeckých výskumov, výdavky podnikov na výskum a vývoj, spoluprácu univerzít s priemyslom, dostupnosť inžinierov a vedcov či počet podaných patentov.

Tabuľka 3: 12 pilierov konkurencieschopnosti.

12 pilierov konkurencieschopnosti		
Základné požiadavky	Rozšírená efektivita	Inovácie a sofistikovanosť
1. Inštitúcie	5. Vyššie vzdelávanie a školenia	11. Sofistikované podnikanie
2. Infraštruktúra	6. Efektivita trhu s produktami	12. Inovácie
3. Makroekonomické podmienky	7. Efektivita trhu práce	
4. Zdravotníctvo a základné vzdelanie	8. Rozvoj finančného trhu	
	9. Technologická pripravenosť	
	10. Veľkosť trhu	

Prameň: WORLD ECONOMIC FORUM. 2016. *Methodology. The 12 pillars of competitiveness*. [31.10.2016]. Dostupné z: <<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/methodology/#content-fig-1>>. Vlastné spracovanie.

1.3.2.1. Kritika Indexu globálnej konkurencieschopnosti

Hodnotenie konkurencieschopnosti podľa Svetového ekonomického fóra používa podobne ako Doing Business tzv. tvrdé dáta (napr. štatistiky Svetovej banky) a výsledky z dotazníkov. Subjektívne hodnotenie jednotlivých spravodajských jednotiek v dotazníkoch môže skresľovať hodnotené oblasti. Ako príklad uvádzame otázku v rámci indikátora Inovácie, ktorá znie: „Na čom je postavená konkurenčná výhoda firiem z Vašej krajiny na

medzinárodných trhoch?“⁵⁶ Ako hraničné možnosti na sedemmiestnej škále sú uvedené „lacná pracovná sila alebo prírodné zdroje“ a „unikátne produkty a výrobné procesy.“ Je ťažké odhadnúť do akej miery je posudzovanie konkurenčnej výhody firiem objektívne hodnotené zo strany respondentov. Podobné riziko existuje aj pri ostatných výskumných otázkach. V niektorých oblastiach je otázne, či je dotazník správnou formou zberu dát. Pri hodnotení ochrany vlastníckych práv napríklad, je žiaduce analyzovať aj objektívne faktory ako zákony o vyvlastnení a pod., avšak WEF hodnotí dáta k tomuto indikátoru na základe dotazníka.⁵⁷ Podobne je to pri hodnotení verejných výdavkov. WEF hodnotí plytvanie verejnými financiami na základe odhadu respondentov, žiaduce by bolo však plytvanie verejnými zdrojmi porovnávať na základe vyčíslených hodnôt, nie na základe pocitov. Vzdelanie je súčasťou hodnotenia správy o globálnej konkurencieschopnosti, v rámci ktorého je hodnotená aj kvalita vzdelávania. V tomto prípade WEF znovu posudzuje vzdelanie na základe dotazníka. Žiaduce by bolo porovnávať reálne výsledky medzinárodných meraní, ako napríklad PISA. Dovoľme si tvrdiť, že nie všetci respondenti dokážu objektívne posúdiť stav školstva, zdravotníctva či orientáciu na zákazníka. Mnohé oblasti si vyžadujú odborné spracovanie, ktoré by bolo komplexnejšie zostavené. Hodnotenie pomocou jednej otázky nesie so sebou riziko zaujatosti a subjektivity.

1.3.3. Index ekonomickej slobody

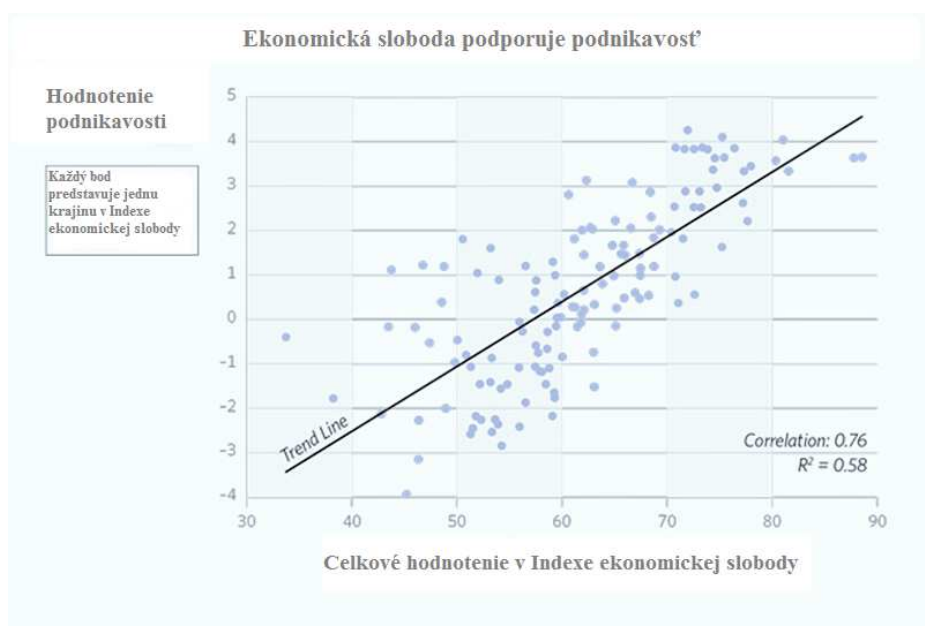
Index ekonomickej slobody, ktorý zostavuje ročne The Heritage Foundation, umožňuje porovnávanie stupňa ekonomickej slobody, ktorý krajiny poskytujú svojim občanom. Ekonomická sloboda je definovaná ako základné ľudské právo, spravovať svoju vlastnú prácu a majetok. Ľudia žijúci v štátoch s vysokým indexom ekonomickej slobody, dosahujú vyššie úrovne príjmu, žijú dlhšie, sú zdravší, lepšie vzdelaní a tiež viac chránia životné prostredie.⁵⁸ Index tiež spája ekonomickú slobodu s priaznivým podnikateľským prostredím. Existuje pozitívna korelácia medzi ekonomickou slobodou a podnikavosťou (Graf č.1).

⁵⁶ WEF. 2016. *11.04 Nature of competitive advantage*. [11.2.2017]. Dostupné z:<<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/competitiveness-rankings/#series=EOSQ114>>.

⁵⁷ WEF. 2016. *1.01Property rights*. [13.11.2016]. Dostupné z:<<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/competitiveness-rankings/#series=EOSQ051>>.

⁵⁸ HERITAGE FOUNDATION. *About The Index*. [13.11.2016]. Dostupné z:<<http://www.heritage.org/index/about>>.

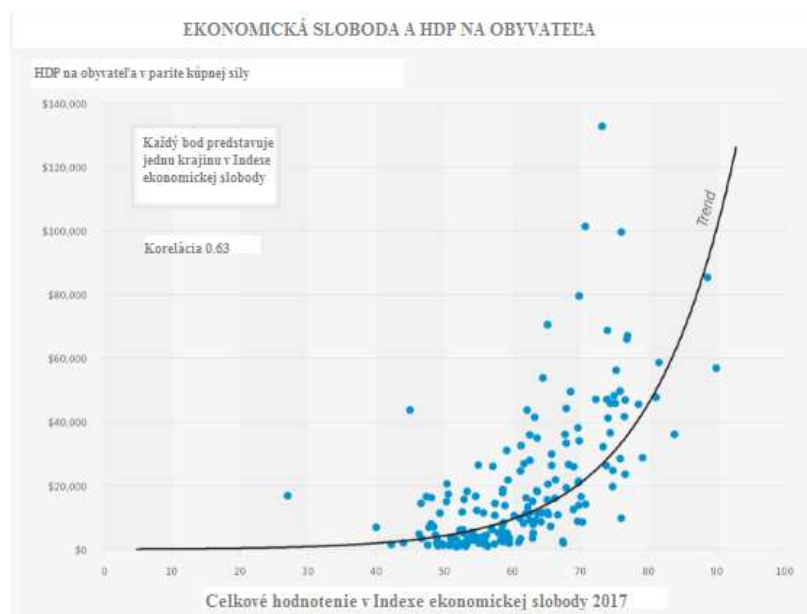
Graf 1: Ekonomická sloboda a podnikavosť

Prameň: Miller, T. - Kim, A.B. 2016. *Economic Freedom: The Proven Path to Prosperity*. [13.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.heritage.org/index/book/chapter-1>>. Vlastné spracovanie.

Okrem toho, dosahujú krajiny s vyšším stupňom ekonomickej slobody aj značne vyššie HDP na obyvateľa.

Graf 2: Ekonomická sloboda a HDP na obyvateľa

Prameň: Miller, T. - Kim, A.B. 2016. *Economic Freedom: The Proven Path to Prosperity*. [13.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.heritage.org/index/book/chapter-1>>. Vlastné spracovanie.

Index ekonomickej slobody meria 10 indikátorov, ktoré sa členia do štyroch kategórií.⁵⁹

Právny štát – zaoberá sa skúmaním vlastníckych práv. Možnosť nadobúdať vlastnícke práva, ich uznanie a ochrana je kľúčovým aspektom pre trhové ekonomiky. Vymožiteľnosť práva hrá dôležitú úlohu pri ochrane vlastníckych práv. Okrem toho, je v tejto kategórii hodnotený aj index korupcie. Korupcia obmedzuje ekonomickú slobodu prinášaním neistoty do hospodárskych vzťahov. Korupcia je meraná indexom vnímanej korupcie, ktorý publikuje Transparency International.

Veľkosť štátu – zahŕňa hodnotenie fiškálnej slobody a vládnych výdavkov. Fiškálna sloboda je ukazovateľ, ktorý udáva, do akej miery štát zaťažuje jednotlivcov a firmy daňami, odvodmi a inými poplatkami. Nadmerné vládne výdavky spôsobujú vytlačanie súkromných investícií, narúšajú trhovú alokáciu zdrojov a často spôsobujú zadlžovanie štátov.

Regulačná efektívnosť – hodnotí slobodu v oblasti podnikania, zamestnávania a monetárnej politiky. Byrokracia je jednou z hlavných prekážok pre podnikanie, či už pri získaní povolenia pre podnikanie alebo v procese podnikania. Možnosť získať prácu je dôležitým aspektom ekonomickej slobody, rovnako ako možnosť prepustiť nadbytočné pracovné sily, pre dosiahnutie vyššej produktivity a ekonomického rastu. Monetárna sloboda znamená nezávislú centrálnu banku a stabilnú menu.

Otvorené trhy – znamenajú obchodnú, investičnú a finančnú slobodu. Obchodná sloboda zahŕňa absenciu tarifných a netarifných obmedzení, ktoré bránia importu či exportu tovarov a služieb. Investičná sloboda zahŕňa možnosť investovať a deinvestovať svoje prostriedky bez zábran. Finančná sloboda je faktor merajúci bankovú efektívnosť, a nezávislosť od štátnej kontroly a zásahov do finančného sektora.⁶⁰

1.3.4. Ekonomická sloboda vo svete (Economic freedom of the world)

Kanadský Fraser Institute vydáva každoročne publikáciu Economic Freedom of the World, v rámci ktorej zostavuje rebríček 159 krajín a území. Ekonomickú slobodu hodnotí na základe 42 vybraných indikátorov, ktoré rozdelil do piatich kategórií:⁶¹

⁵⁹ MILLER, T. - KIM, A.B. 2016. *Defining Economic Freedom*. [13.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.heritage.org/index/pdf/2016/book/chapter2.pdf>>.

⁶⁰ INDEX OF ECONOMIC FREEDOM. 2016. *Open Markets*. [13.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.heritage.org/index/open-markets>>.

⁶¹ GWARTNEY, J. – LAWSON, R. – HALL, J. ET.AL. 2016. *Economic Freedom of the World 2016 Annual Report*. [13.11.2016]. Dostupné z: <<http://www.freetheworld.com/2016/economic-freedom-of-the-world-2016.pdf>>.

1. veľkosť vlády: verejné výdavky, transfery, subvencie, dane, štátne podniky a investície;
2. právna štruktúra a zabezpečenie vlastníckych práv: justičná nezávislosť, nestranné súdy, právna vymožiteľnosť zmlúv, ochrana vlastníckych práv a pod.;
3. prístup k stabilnej mene: štandardná miera inflácie, sloboda vlastníctva devíz, a iné;
4. slobodné obchodovanie na medzinárodnej úrovni: clá, netarifné prekážky, kontrola pohybu kapitálu a pod.; a
5. regulácie úverov, práce a podnikania: vlastníctvo bánk, minimálna mzda a iné podmienky zamestnávania, byrokracia, administratívne prekážky, licencie a iné.

Ekonomickú slobodu zakladá na ochrane vlastníckych práv, vymožitelnosti práva, minimálnych štátnych zásahov do podnikania a obchodu, stabilnej meny a deregulácie zamestnávania. Vychádza z predpokladu, že ak vládne výdavky rastú pomerne k súkromným výdavkom (jednotlivcov, domácnosti, firiem) rýchlejšie, nahrádzajú takto osobné rozhodovanie a ekonomická sloboda je zredukovaná.⁶² Všetky investičné stimuly, dotácie či transfery, ktoré sú financované z daní občanov, zvyšujú mieru prerozdelenia zo strany štátu a obmedzujú možnosť ľudí rozhodovať o svojom majetku.

1.3.4.1. Kritika metodiky rebríčkov ekonomickej slobody

The Heritage Foundation a Fraser Institute používajú rozdielnu metodiku pri hodnotení ekonomickej slobody. Výsledky jednotlivých krajín sa preto v týchto dvoch hodnoteniach líšia. Pozrime sa na príklad Slovenska. The Heritage Foundation hodnotí Slovensko ako „pomerne slobodnú“ ekonomiku a v roku 2016 ju spomedzi všetkých hodnotených krajín umiestňuje na 56. priečku. Fraser Institute hodnotí Slovensko optimistickejšie a priradilo mu 37. miesto. Problémom indexového hodnotenia je, že ignoruje detaily či priraduje hodnoteným oblastiam rovnakú dôležitosť. Je ťažké povedať, či na prosperitu krajiny vplýva viac daňové zaťaženie alebo právna štruktúra. Krajina môže byť považovaná za ekonomicky slobodnú kvôli nízkym daniam, inú zas môžeme označiť ako slobodnú kvôli slobodnému obchodovaniu.

⁶² FRASER INSTITUTE. 2017. *Economic Freedom: Approach*. [05.02.2017]. Dostupné z: <<https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/approach>>.

2. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

2.1. Cieľ práce

Konkurencieschopnosť je pojem, ktorý je neraz uvedený v programových vyhláseniach vlády, ako cieľ hospodárskej politiky. Politický zámer zlepšovať konkurencieschopnosť však často býva realizovaný len pomocou veľmi všeobecných a neadresných opatrení, bez skúmania ich skutočných dopadov či vplyvov na ekonomiku. Cieľom našej práce je identifikovať konkrétne slabé oblasti slovenskej konkurencieschopnosti a zhotoviť návrh na jej zlepšenie.

Budeme vychádzať z definície konkurencieschopnosti ako podmienok hospodárskej politiky, ktoré podnecujú slobodu podnikania a obchodu. Taktiež sú pre konkurencieschopnosť smerodajné inštitúcie, ktoré zabezpečujú právnu istotu, regulačnú efektívnosť, ochranu vlastníckych práv a perspektívu v oblasti vzdelávania a výskumu.

Hlavný cieľ našej práce sme sa snažili naplniť viacerými čiastkovými cieľmi. Prvým čiastkovým cieľom je vypracovať prehľad o stave konkurencieschopnosti Slovenska, pomocou porovnania s inými krajinami, ktoré zdieľajú podobné geografické, kultúrne či historické predpoklady. Bez poznania stavu slovenskej ekonomiky nemožno zostaviť odporúčania pre reformy. Rovnako je podľa nášho názoru nevyhnutné porovnávať regulácie naprieč viacerými krajinami, a hľadať inšpirácie pre lepšie nastavenie legislatívneho prostredia, ktoré podporuje inovácie a zvyšovanie prosperity.

Druhým čiastkovým cieľom je nájsť niekoľkých pozitívnych opatrení hospodárskej politiky vo vybraných krajinách, ktorých implementácia by bola možná aj v slovenských podmienkach. Krajiny, ktoré porovnávame so Slovenskom, vykazujú viaceré podobné znaky. Pri skúmaní realizovateľnosti reforiem je žiaduce vychádzať z porovnateľných predpokladov.

Tretím čiastkovým cieľom našej práce je vymenovanie konkrétnych okruhov, ktoré je nutné zreformovať, aby Slovensko zlepšilo svoju konkurencieschopnosť. Práve všeobecné definovanie problémov a cieľov hospodárskej politiky neumožňuje riešiť oblasti, ktoré dlhodobo brzdia pokrok v ekonomike.

2.2. Metodika práce a metody skúmania

Pre komparatívnu analýzu Slovenska sme si vybrali tri krajiny s viacerými podobnými znakmi. Vybrané štáty sú členskými štátmi Európskej únie, patria ku krajinám s menším počtom obyvateľov a pomerne malou rozlohou, sú členmi OECD, sú to otvorené ekonomiky a majú podobné historické pozadie.

Vybrali sme Estónsko ako príklad malej, postkomunistickej krajiny, ktorá sa vďaka elektronizácii verejnej správy, voľnému obchodu a rovnakej dani stala technologickým lídrom v regióne pobaltských štátov a z hľadiska rozpočtovej zodpovednosti predstavuje vzor pre ostatné krajiny Eurozóny a teda aj pre Slovensko. Transformačný proces z centrálne plánovanej na trhovú ekonomiku prebehol úspešne, a makroekonomické podmienky Estónska ho dnes približujú skôr ku škandinávskym krajinám, ako krajinám bývalého komunistického bloku.

Česká republika patrí taktiež k malým otvoreným ekonomikám, ktorá navyše zdieľa spoločnú históriu so Slovenskom. Napriek viacerým podobnostiam, či už historického alebo kultúrneho charakteru, dosahuje v rebríčkoch konkurencieschopnosti lepšie hodnotenie ako Slovensko. Najmä český pracovný trh s najnižšou nezamestnanosťou v EÚ, možno považovať za silný aspekt ekonomiky.

Ako tretiu krajinu budeme analyzovať Rakúsko, ktoré býva častokrát citované ako susediaca krajina s lepšími makroekonomickými podmienkami ako Slovensko. Hoci z historického hľadiska neprešla centrálne plánovaným hospodárstvom, má podobné demografické a geografické podmienky ako Slovensko. Čo sa týka inštitúcií, rakúsky súdny systém je hodnotený veľmi priaznivo, nielen čo sa týka rýchlosti riešenia sporov ale aj právnej istoty.

Pri skúmaní konkurencieschopnosti Slovenska sme analyzovali najslabšie oblasti, ktoré ekonomika dosiahla v jednotlivých hodnoteniach konkurencieschopnosti a ekonomickej slobody. Pomocou vybraných indikátorov z DB, Správy o globálnej konkurencieschopnosti a rebríčkov ekonomickej slobody, ktoré zostavujú Heritage Foundation a Fraser institute, sme vypracovali komparatívnu analýzu. Táto analýza nám umožnila identifikovať priestor pre zlepšenie slovenskej konkurencieschopnosti. Okrem vybraných rebríčkov publikuje aj International Institute for Managerial Development poradie krajín podľa konkurencieschopnosti. Tento rebríček však analyzuje len 61 krajín a nie je verejne dostupný, preto sme ho do analýzy nezahrnuli.

3. Komparácia Slovenska s vybranými štátmi EÚ

3.1. Charakteristika vybraných štátov

3.1.1. Slovensko

Slovensko je malá otvorená ekonomika, ktorej podiel zahraničného obchodu na HDP tvorí 93,5 %.⁶³ Tento podiel zdôrazňuje dôležitosť konkurencieschopnosti slovenských firiem na medzinárodných trhoch. Iba ak dokáže ekonomika vytvoriť priaznivé prostredie pre rozvoj svojich podnikateľských subjektov, vedia tieto lepšie obstáť v medzinárodnej konkurencii. Slovensko má v súčasnosti 5,4 mil. obyvateľov, z ktorých je okolo 70 % v produktívnom veku (15 – 64 rokov).⁶⁴ Nezamestnanosť je jedným z najväčších problémov slovenskej ekonomiky. Z celkového počtu obyvateľov Slovenska pracuje približne 2,5 mil. ľudí.⁶⁵ Podľa Eurostatu⁶⁶ bola nezamestnanosť na Slovensku v januári 2017 na úrovni 8,6 % a nezamestnanosť medzi mladými ľuďmi do 25 rokov okolo 20,1 %. V rokoch 2012 – 2016 bol zaznamenaný značný pokles nezamestnanosti, avšak zároveň vzrástol počet sezónne pracujúcich, mnoho ľudí odišlo za prácou do zahraničia a stúpol tiež počet pracujúcich vo verejnom sektore.⁶⁷ Produktivita práce na Slovensku dosahuje 83,3 % priemeru EÚ.⁶⁸

Hrubý domáci produkt dosiahol v roku 2015 hodnotu približne 87 miliárd dolárov.⁶⁹ Verejný dlh sa pohybuje okolo 52 % HDP.⁷⁰ Slovensko hospodárilo v roku 2015 s rozpočtovým deficitom 2,7 % HDP, čo bol najvyšší deficit spomedzi vybraných krajín.⁷¹ Hoci Slovensko dodržiava Maastrichtské kritéria v oblasti rozpočtovej zodpovednosti,

⁶³ OECD. 2017. *Slovak Republic*. [05.03.2017]. Dostupné z: <<https://data.oecd.org/slovak-republic.htm#profile-economy>>.

⁶⁴ OECD. 2017. *Working age population*. [05.03.2017]. Dostupné z: <<https://data.oecd.org/pop/working-age-population.htm#indicator-chart>>.

⁶⁵ RUBLÍKOVÁ, E. et.al. 2016. *Trh práce: zamestnanosť, nezamestnanosť, voľné pracovné miesta; produktivita práce, mzdy*. [05.03.2017]. Dostupné z: <http://www.prog.sav.sk/fileadmin/pusav/download_files/bulletin/Bulletin_PU_CSPV_SAV_cislo_3-2016_jun_16.pdf>. s. 2.

⁶⁶ EUROSTAT. 2017. *Newsrelease Euroindicators 34/2017*. [07.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7895735/3-02032017-AP-EN.pdf/8a73cf73-2bb5-44e4-9494-3dfa39427469>>.

⁶⁷ CHOVANCULIAK, R. 2017. *Zázračné úpravy nezamestnanosti*. [07.03.2017]. Dostupné z: <http://iness.sk/media/file/pdf/INT/INT_2-2017_Zazracne_upravy_nezamestnanosti.pdf>.

⁶⁸ EUROSTAT. 2015. *Labour productivity per person employed and hour worked (EU28=100)*. [07.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem160&plugin=1>>.

⁶⁹ WORLD BANK. 2017. *Slovak republic*. [07.03.2017]. Dostupné z: <<http://data.worldbank.org/country/slovak-republic>>.

⁷⁰ EUROSTAT. 2016. *Newsrelease Euroindicators 15/2017*. [06.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7826125/2-23012017-AP-EN.pdf>>.

⁷¹ EUROSTAT. 2015. *Staatseinnahmen, -ausgaben und Hauptaggregate*. [09.03.2017]. Dostupné z: <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>>.

zníženie dlhu a deficitu dosahuje vďaka vyšším daniam, nie výdavkovým škrtom.⁷² Dlh verejných financií predstavuje hrozbu pre slovenskú konkurencieschopnosť, keďže financovanie dlhu je otázka politických preferencií. Znižovanie dlhu zvyšovaním daňového zaťaženia pôsobí nepriaznivo na podnikateľské prostredie a ceny konečných tovarov a služieb.

Podľa hodnotenia OECD má Slovensko nedostatky v oblasti elektronizácie verejnej správy, hodnotenia účinnosti alokácie verejných prostriedkov či silnej centralizácii verejnej správy, ktorá nedokáže nastoliť priaznivejší vývoj v oblasti poskytovania verejných služieb občanom.⁷³ Regionálne rozdiely sú problémom aj na Slovensku. Keďže politické hranice nezodpovedajú ekonomickým, je takmer v každej krajine problematické riešiť rozdiely na celoštátnej úrovni. Podľa OECD je v Bratislavskom kraji zaznamenaný nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, zatiaľ čo vo východných regiónoch pretrváva nezamestnanosť. Nárast pracovných miest komplikujú mzdové regulácie, ktoré nezodpovedajú podmienkam pracovného trhu v regiónoch. Napríklad minimálna mzda tvorí v Prešovskom kraji podiel 64,6 % na mediánovej mzde, čo komplikuje hľadanie práce nezamestnanému v tomto regióne.⁷⁴ Priemysel je na Slovensku málo diverzifikovaný, čo môže spôsobiť problémy pri dopytových šokoch. Týka sa to najmä automobilového priemyslu, ktorý tvorí podstatnú časť slovenského hospodárstva a zamestnáva priamo či nepriamo okolo 200 000 ľudí.⁷⁵ V minulých rokoch bol ekonomický rast Slovenska podmienený najmä rastom produktivity práce. V predkrízovom období (v rokoch 2000 – 2008) produktivita práce rástla najmä vďaka technológiám, priaznivému podnikateľskému prostrediu a kvalite inštitúcií. Prílev kapitálu začal výraznejšie ovplyvňovať rast produktivity práce až v pokrízovom období.⁷⁶

Vzdelávanie je na Slovensku mnohokrát kritizované. Kritika sa týka škôl všetkých stupňov. Podľa Programme for International Student Assessment (ďalej len PISA), ktoré porovnáva kvalitu vzdelávacích systémov v jednotlivých krajinách sveta, zaostávajú

⁷² VLACHYNSKÝ, M. 2016. *A prečo vlastne, pán minister, chcete zvyšovať dane?* [14.03.2017]. Dostupné z: <http://iness.sk/media/file/pdf/2016/INESS_zvyšovanie_dani.pdf>.

⁷³ OECD. 2014. *OECD Economic Surveys: Slovak republic 2014*. [10.03.2017]. Dostupné z: <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-slovak-republic-2014_eco_surveys-svk-2014-en#page12>. s. 10.

⁷⁴ CHOVCULIAK, R. 2017. *Zázračné úpravy nezamestnanosti*. [07.03.2017]. Dostupné z: <http://iness.sk/media/file/pdf/INT/INT_2-2017_Zazracne_upravy_nezamestnanosti.pdf>. s. 3.

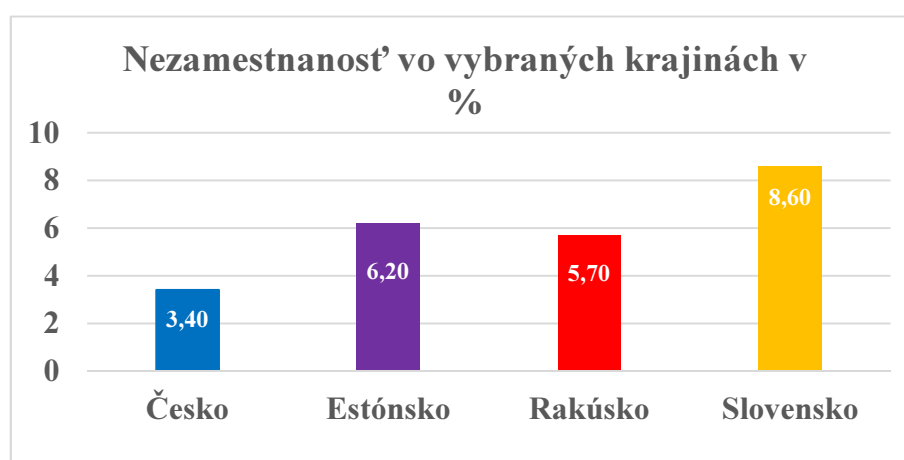
⁷⁵ SARIO. 2016. *Automotive Sector in Slovakia*. [11.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/sario-automotive-sector-in-slovakia-2017-03-02.pdf>>.

⁷⁶ BIEA, N.D. 2015. *Economic growth in Slovakia: Past successes and future challenges*. s.5.

slovenskí študenti výrazne, oproti študentom z iných krajín OECD v niekoľkých oblastiach. Žiaci vo veku 15 rokov vykazujú horšie výsledky v matematike, prírodných vedách a literatúre ako je priemer OECD.⁷⁷ Okrem toho, zaznamenáva slovenské školstvo pokles v daných výsledkoch oproti predchádzajúcim hodnoteniam. Vysoké školy na Slovensku rovnako nepatria medzi kvalitatívne najlepšie, o čom svedčia viaceré rebríčky.⁷⁸

Porovnanie ekonomík jednotlivých vybraných štátov a Slovenska, znázorňujeme pomocou grafického vyjadrenia vybraných makroekonomických veličín.

Graf 3: Nezamestnanosť vo vybraných krajinách

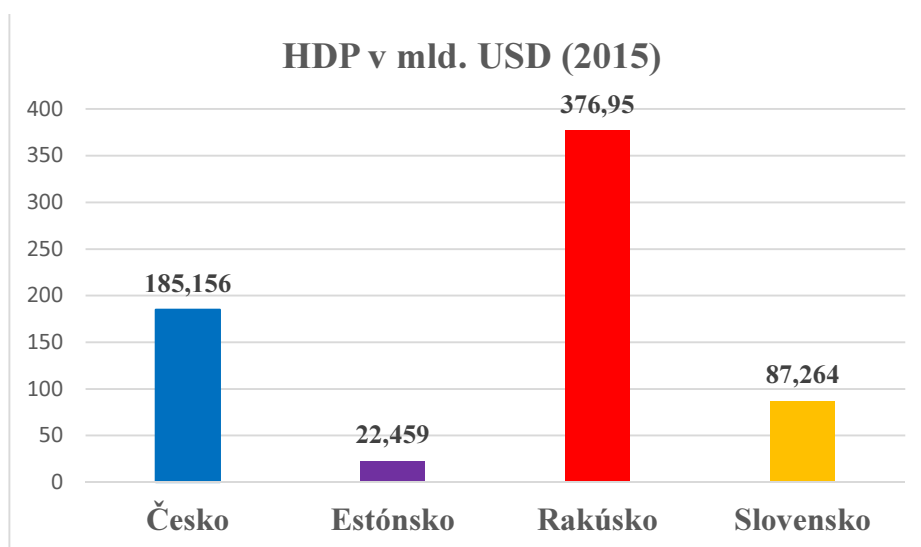

Prameň: EUROSTAT. *Newsrelease Euroindicators 34/2017*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7895735/3-02032017-AP-EN.pdf/8a73cf73-2bb5-44e4-9494-3dfa39427469>>. Vlastné spracovanie.

⁷⁷ OECD. 2015. *PISA 2015 key findings for Slovak Republic*. [14.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/slovakia/pisa-2015-slovak-republic.htm>>.

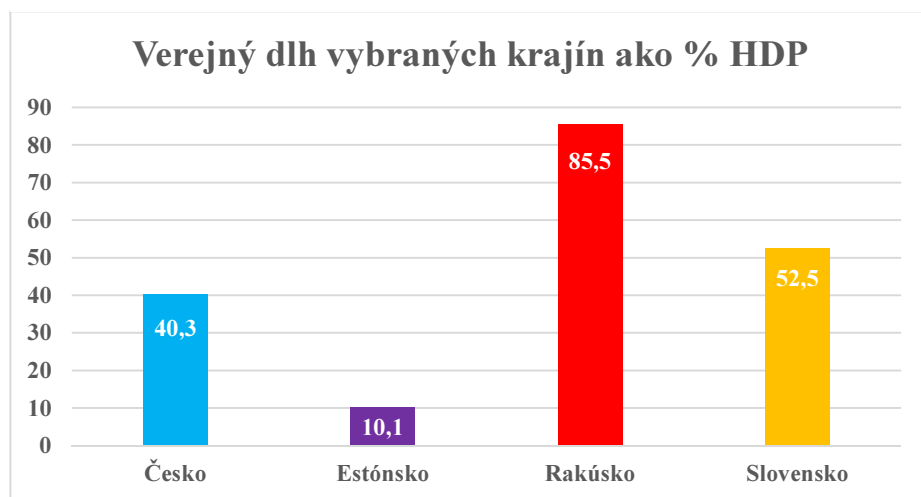
⁷⁸ Pozri: WORLD UNIVERSITY RANKINGS. 2017. [14.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/comenius-university-bratislava#ranking-dataset/600172>>.

Graf 4: Hrubý domáci produkt vybraných krajín v absolútnom vyjadrení

Prameň: WORLD BANK. 2015. *Data for Slovak Republic, Estonia, Czech Republic, Austria*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<http://data.worldbank.org/?locations=SK-EE-CZ-AT>>. Vlastné spracovanie.

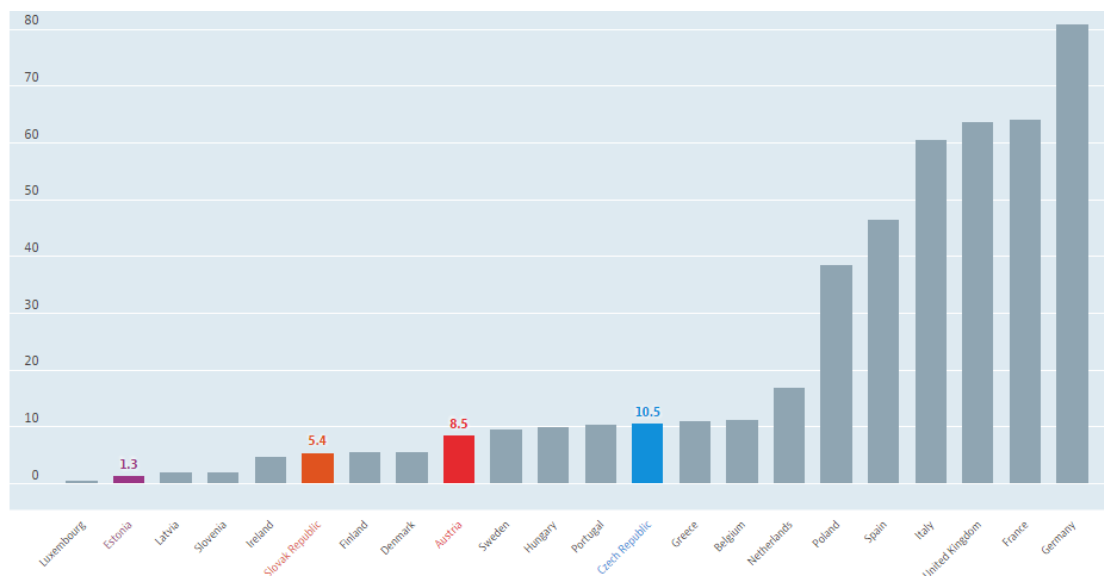
Graf 5: Verejný dlh vybraných krajín

Prameň: EUROSTAT. 2015. *General government gross debt*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde410&plugin=1>>. Vlastné spracovanie.

Pre lepšie porovnanie veľkosti vybraných štátov, uvádzame grafy ilustrujúce veľkosť obyvateľstva jednotlivých krajín EÚ.

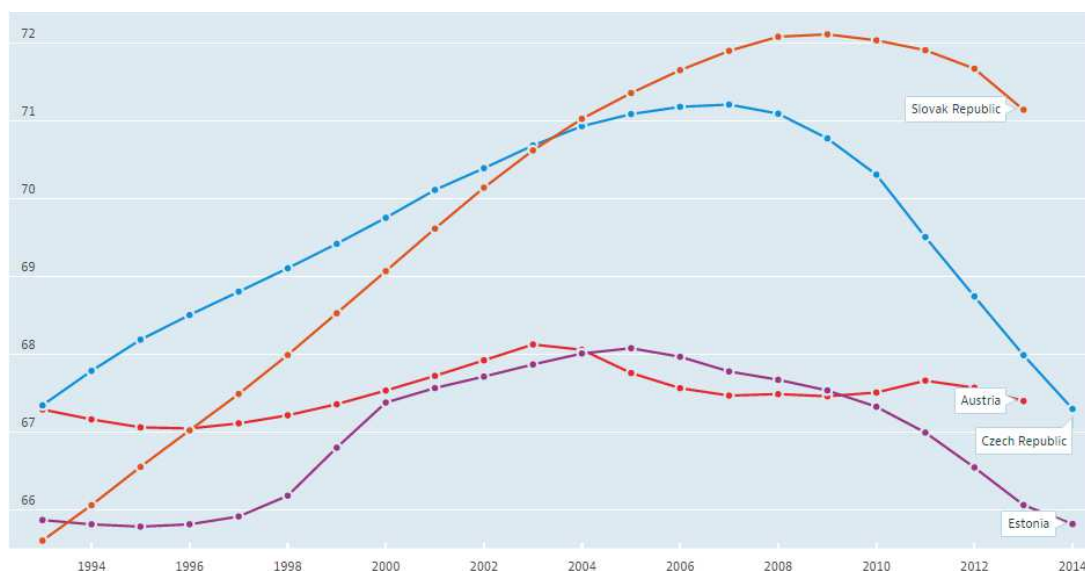
Graf 6: Porovnanie populácie vo vybraných krajinách EÚ

Prameň: OECD. 2017. *Population*. [4.2.2017]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/pop/population.htm>.

Nasledujúci graf znázorňuje počet obyvateľstva v produktívnom veku v jednotlivých vybraných krajinách.

Graf 7: Podiel obyvateľstva v % v produktívnom veku (15 – 64 rokov)

Prameň: OECD. 2017. *Working age population*. [4.2.2017]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/pop/working-age-population.htm#indicator-chart>.

3.1.2. Estónsko

Estónsko patrí k tzv. „novým“ členským štátom EÚ, ktoré pristúpili v roku 2004. Zároveň je od roku 2011 členom Eurozóny. Hrubý domáci produkt krajiny dosiahol úroveň približne 22,5 miliárd dolárov v roku 2015.⁷⁹ Podiel zahraničného obchodu na HDP predstavuje približne 80 %.⁸⁰ Škandinávské krajiny podporujú ekonomický rast krajiny prísunom kapitálu. Najväčšími investormi v krajine sú Švédsko a Fínsko a najviac sa investuje do oblasti finančníctva a poisťovníctva, do sektora nehnuteľností, a veľkoobchodu či maloobchodu.⁸¹ Krajina stavia na stabilných makroekonomických podmienkach, ktoré majú zabezpečiť jej trvalý rozvoj. Vyplýva to aj z cieľov vlády, ktorá v stratégii štátneho rozpočtu uvádza dve hlavné priority:⁸²

- zníženie daňového zaťaženia pracovnej sily
- udržateľné verejné financie.

Stanovenie týchto cieľov sa premieta aj do skutočných opatrení hospodárskej politiky v Estónsku. Krajina má najnižší verejný dlh spomedzi všetkých štátov EÚ. V roku 2016 dosiahol úroveň 9,6 % HDP.⁸³ Produktivita práce dosahuje úroveň 71,1 % priemeru EÚ.⁸⁴

V Estónsku žije 1,3 miliónov obyvateľov.⁸⁵ Nezamestnanosť bola v decembri 2016 na úrovni 6,2 % a nezamestnanosť medzi mladými do 25 rokov 13,5 %. Minimálna mzda stanovená v roku 2015 bola 390 eur mesačne.⁸⁶ Krajina dosiahla v roku 2015 na rozdiel od mnohých iných štátov EÚ rozpočtový prebytok, a to vo výške 0,1 % HDP.⁸⁷ Zároveň deklaruje cieľ presunu daňového zaťaženia z práce na spotrebu. Za výhodu estónskeho

⁷⁹ WORLD BANK. 2015. *Data for Slovak Republic, Estonia, Czech Republic, Austria*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<http://data.worldbank.org/?locations=SK-EE-CZ-AT>>.

⁸⁰ OECD. 2016. *Trade in goods and services*. [25.03.2017]. Dostupné z: <<https://data.oecd.org/trade/trade-in-goods-and-services.htm>>.

⁸¹ ESTONIAN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY. 2015. *Foreign investments*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.estonianexport.ee/invest/foreign-investments/>>.

⁸² REPUBLIC OF ESTONIA. 2016. *Estonian Economy Overview*. [04.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.vm.ee/en/estonian-economy-overview>>.

⁸³ EUROSTAT. 2016. *Newsrelease Euroindicators 15/2017*. [06.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7826125/2-23012017-AP-EN.pdf>>.

⁸⁴ EUROSTAT. 2015. *Labour productivity per person employed and hour worked (EU28=100)*. [07.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem160&plugin=1>>.

⁸⁵ EUROSTAT. 2017. *Bevölkerung am 1. Januar*. [09.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=tps00001&plugin=1>>.

⁸⁶ STATISTICS ESTONIA. 2015. *Minimum wage*. [25.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.stat.ee/29950>>.

⁸⁷ EUROSTAT. 2015. *Staatseinnahmen, -ausgaben und Hauptaggregate*. [09.03.2017]. Dostupné z: <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>>.

hospodárstva sa považuje napríklad rovná daň, ktorá platí pre fyzické aj právnické osoby, či transparentný daňový systém, ktorý je jednoduchý aj vďaka elektronickému vykazovaniu. Estónsko vsadilo na decentralizovanú digitálnu infraštruktúru pre poskytovanie služieb verejnej správy, čo umožnilo jednoduché a rýchle rozširovanie týchto služieb, bez náročných a zdĺhavých zmien v jednom centralizovanom systéme.⁸⁸

Estónsky vzdelávací systém je podľa hodnotenia PISA najlepší v Európe.⁸⁹ Napriek pomerne nízkym investíciám do školstva, dokázali žiaci dosiahnuť nadpriemerne dobré výsledky oproti žiakom v iných krajinách.

Estónsko sa v hodnotení DB nachádza na 12. priečke. Je to najvyššie hodnotená krajina spomedzi tzv. nových členských krajín EÚ, najlepšie hodnotená krajina v rámci Eurozóny a šiesta krajina v poradí spomedzi európskych štátov.⁹⁰ V rebríčku Svetového ekonomického fóra obsadilo 30. priečku a v hodnotení ekonomickej slobody patrí k najslobodnejším krajinám sveta (Heritage Foundation ho umiestňuje na 6. miesto a Fraser institute na 19. miesto vo svete). Napriek komunistickej minulosti dokázalo Estónsko naštartovať dôležité ekonomické reformy, vďaka ktorým si dlhodobo udržuje priaznivé podmienky pre podnikanie a rozvoj firiem.

3.1.3. Rakúsko

Rakúsko patrí k tzv. „starým“ členským štátom, ktoré v roku 1994 vstúpilo do EÚ a od roku 2002 používa menu euro. Je to zároveň jedna z najvyspelejších krajín sveta, čo sa týka príjmov a životnej úrovne obyvateľov. Hrubý domáci produkt Rakúska v roku 2015 dosiahol takmer 377 miliárd dolárov.⁹¹ Disponibilný príjem na obyvateľa sa pohybuje vo výške 31 667 USD, čo je nad priemerom krajín OECD.⁹² Rakúsko je taktiež malá otvorená

⁸⁸ ESTONIAN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY. 2017. *E-Estonia*. [10.3.2017]. Dostupné z: <<http://www.estonianexport.ee/business/e-estonia/>>.

⁸⁹ MINISTRY OF EDUCATION AND RESEARCH. 2016. *PISA 2015: Estonia's basic education is the best in Europe*. [14.3.2017]. Dostupné z: <<https://www.hm.ee/en/news/pisa-2015-estonias-basic-education-best-europe>>.

⁹⁰ WORLD BANK. 2017. *Doing Business Rankings*. [14.2.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/rankings>>.

⁹¹ WORLD BANK. 2015. *Data for Slovak Republic, Estonia, Czech Republic, Austria*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<http://data.worldbank.org/?locations=SK-EE-CZ-AT>>.

⁹² OECD. 2015. *OECD Better life Index: Austria*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/austria/>>.

ekonomika. Celkový podiel exportu tovarov a služieb na HDP tvorí okolo 60 %.⁹³ Medzi najdôležitejších obchodných partnerov patria firmy z okolitých štátov, z Číny a z USA.⁹⁴

Podľa Eurostatu tu žije takmer 8,7 miliónov obyvateľov.⁹⁵ Produktivita práce dosahuje 115,7 % priemeru EÚ.⁹⁶ Nezamestnanosť sa pohybuje na nízkych úrovniach, v januári 2017 dosiahla 5,7 %, pričom nezamestnanosť medzi mladými ľuďmi do 25 rokov dosiahla 10,5 %.⁹⁷

V roku 2015 hospodárilo Rakúsko s rozpočtovým deficitom vo výške 1 % HDP.⁹⁸ Celkový verejný dlh krajiny dosahuje úroveň 85,5 % HDP, čo predstavuje najvyšší podiel spomedzi vybraných krajín.⁹⁹ Štát uplatňuje progresívne zdaňovanie pre právnické osoby. Existuje tiež minimálna daň pre spoločnosti s ručeným obmedzením, ktorá predstavuje 5 % zákonom stanoveného minimálneho základného imania (35 000 eur), ktorá sa musí platiť štvrťročne.¹⁰⁰ Daňový systém je veľmi komplexný, okrem priamych daní existuje veľké množstvo transakčných daní či poplatkov. V roku 2016 tu prebehla daňová reforma, ktorá znížila daňové sadzby pre fyzické a právnické osoby a zvýšila kapitálové sadzby daní. V hospodárskom pláne vláda uvádza snahu o posilnenie pracovného trhu, o digitalizáciu vo viacerých aspektoch ekonomiky, štrukturálne reformy, úsilie o dereguláciu a zníženie byrokracie. V Rakúsku neexistuje plošná minimálna mzda, ale mzdové podlahy v jednotlivých sektoroch sú dohodnuté a zakotvené v kolektívnych zmluvách.

⁹³ MZV. 2015. *EKONOMICKÁ INFORMÁCIA O TERITÓRIU Rakúska republika*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.mzv.sk/documents/10182/11860/Rak%C3%BAsko+-+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+Apr2016>>. s.2.

⁹⁴ STATISTIK AUSTRIA. 2015. *Die wichtigsten Handelspartner Österreichs 2015*. [10.03.2017]. Dostupné z: <https://www.statistik.at/web_de/services/wirtschaftsatlas_oesterreich/aussenhandel/021535.html>.

⁹⁵ EUROSTAT. 2017. *Bevölkerung am 1. Januar*. [09.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=tps00001&plugin=1>>.

⁹⁶ EUROSTAT. 2015. *Labour productivity per person employed and hour worked (EU28=100)*. [07.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem160&plugin=1>>.

⁹⁷ EUROSTAT. 2017. *Newsrelease Euroindicators 34/2017*. [07.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7895735/3-02032017-AP-EN.pdf/8a73cf73-2bb5-44e4-9494-3dfa39427469>>.

⁹⁸ EUROSTAT. 2015. *Staatseinnahmen, -ausgaben und Hauptaggregate*. [09.03.2017]. Dostupné z: <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>>.

⁹⁹ EUROSTAT. 2015. *Öffentlicher Bruttoschuldenstand*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=de&pcode=tsdde410>>.

¹⁰⁰ BUNDESMINISTERIUM FÜR FINANZEN. 2017. *Steuersatz*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.bmf.gv.at/steuern/selbststaendige-unternehmer/koerperschaftsteuer/koest-steuersatz.html>>.

V hodnotení vzdelania podľa PISA, sú rakúski žiaci lepší ako priemer OECD v matematike. V oblasti prírodných vied sú priemerní, ale zaznamenali zároveň zhoršenie výkonu v tomto indikátore oproti roku 2006.¹⁰¹

V rebríčku DB obsadilo Rakúsko 19. priečku, patrí zároveň medzi najlepšie umiestnené európske krajiny. V hodnotení Správy o globálnej konkurencieschopnosti mu patrí 23. priečka, v hodnotení ekonomickej slobody od Heritage Foundation obsadilo 30. miesto a Fraser institute mu pridil 28. miesto. Rakúsko na rozdiel od Slovenska a iných krajín strednej a východnej Európy neprešlo centrálnym plánovaným hospodárstvom, čo umožnilo firmám a súkromným osobám alokovať úspory a investovať. Tieto predpoklady umožnili občanom získať konkurenčnú výhodu oproti svojim východným susedom.

3.1.4. Česká republika

Česko patrí taktiež do skupiny malých otvorených ekonomík. Podiel exportu na HDP tvorí až 84,6 %.¹⁰² Patrí k novým krajinám EÚ, avšak nie je členom Eurozóny. Medzi priority hospodárskej politiky krajiny patria podpora exportu, aktívnej obchodnej politiky a investícií. Hrubý domáci produkt dosiahol v roku 2015 úroveň približne 185 miliárd dolárov.¹⁰³ Počet obyvateľov je spomedzi vybraných krajín najvyšší – 10,5 miliónov.¹⁰⁴ V Českej republike tvorí produktivita práce 79,9 % priemeru EÚ.¹⁰⁵ Nezamestnanosť sa v krajine udržiava dlhodobo na veľmi nízkych úrovniach. V januári 2017 dosiahla 3,4 % a nezamestnanosť medzi mladými do 25 rokov len 8,6 %.¹⁰⁶ Silný pracovný trh, s rastúcou produktivitou spôsobuje nárast miezd v krajine.

¹⁰¹ OECD. 2015. *PISA 2015 key findings for Austria*. [25.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/austria/pisa-2015-austria.htm>>.

¹⁰² OECD. 2016. *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2016*. [11.03.2017]. Dostupné z: <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-czech-republic-2016_eco_surveys-cze-2016-en#page8>. s. 7.

¹⁰³ WORLD BANK. 2015. *Data for Slovak Republic, Estonia, Czech Republic, Austria*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<http://data.worldbank.org/?locations=SK-EE-CZ-AT>>.

¹⁰⁴ EUROSTAT. 2017. *Bevölkerung am 1. Januar*. [09.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=tps00001&plugin=1>>.

¹⁰⁵ EUROSTAT. 2015. *Labour productivity per person employed and hour worked (EU28=100)*. [07.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem160&plugin=1>>.

¹⁰⁶ EUROSTAT. 2017. *Newsrelease Euroindicators 34/2017*. [07.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7895735/3-02032017-AP-EN.pdf/8a73cf73-2bb5-44e4-9494-3dfa39427469>>.

Česká republika dosiahla v roku 2015 rozpočtový deficit vo výške 0,6 % HDP.¹⁰⁷ Verejný dlh Česka predstavuje 40,3 % HDP.¹⁰⁸ Fiškálna pozícia je v porovnaní s inými krajinami EÚ pomerne priaznivá, avšak starnúca populácia si bude vyžadovať reformy v dôchodkovom systéme krajiny.¹⁰⁹ OECD uvádza problém plytvania s verejnými zdrojmi v Českej republike ako jednu z reformných výziev do budúcnosti. Zároveň však konštatuje, že verejné služby v posledných rokoch zaznamenávajú postupné zlepšenie. Veľký podiel exportu zahŕňajú počítačové komponenty a výrobky automobilového priemyslu. Hlavným vývozným a dovozným partnerom je Nemecko. Podobne ako na Slovensku, je automobilový priemysel dôležitou súčasťou ekonomiky, ktorý tvorí približne 20 % priemyselnej výroby a tiež vývozu. Minimálna mzda je od roku 2017 stanovená vo výške 11 000 CZK, čo je približne 407 eur mesačne.¹¹⁰

Česku patrí v roku 2017 v rebríčku DB 27. miesto. WEF mu priradilo v rebríčku konkurencieschopnosti 31. miesto. Krajina je podľa hodnotenia Heritage Foundation 28. ekonomicky najľahostejšia na svete, a podľa Fraser Institute 31. najľahostejšia. Po revolúcii v roku 1989 a rozdelení Československého štátu, muselo prekonať viaceré výzvy ako privatizáciu štátnych podnikov, vytvorenie novej inštitucionálnej štruktúry a adaptáciu na trhové prostredie. Česko má z vybraných krajín najbližšie k Slovensku, hoci nemajú rovnakú menu, historicko-kultúrne predpoklady umožňujú priame porovnanie daných ekonomík a pravdepodobnosť úspešnej implementácie niektorých reformných krokov z Česka na Slovensko.

¹⁰⁷ EUROSTAT. 2015. *Staatseinnahmen, - ausgaben und Hauptaggregate*. [09.03.2017]. Dostupné z: <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>>.

¹⁰⁸ EUROSTAT. 2015. *Öffentlicher Bruttoschuldenstand*. [10.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=de&pcode=tsdde410>>.

¹⁰⁹ OECD. 2016. *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2016*. [11.03.2017]. Dostupné z: <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-czech-republic-2016_eco_surveys-cze-2016-en#page11>. s.10.

¹¹⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2017. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy*. [25.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/871>>.

3.2. Postavenie Slovenska v rebríčkoch konkurencieschopnosti a ekonomickej slobody

Od získania samostatnosti prešlo Slovensko významnými etapami hospodárskeho vývoja: obdobie divokej privatizácie, vysokej nezamestnanosti, deficitov štátneho rozpočtu a platobnej bilancie, po dôležité ekonomické reformy, vďaka ktorým rezonovalo Slovensko ako „Tatranský Tiger“ aj vo svete.¹¹¹ V roku 2005 bolo v rámci hodnotenia DB označené za lídra reforiem, keď obsadilo 18. priečku v celkovom hodnotení. Okrem iného pomohlo slovenskému podnikateľskému prostrediu zavedenie flexibilného pracovného času, zjednodušenie zamestnávania, skrátenie času na založenie podnikania o polovicu a tiež skrátenie času na vymáhanie dlhov.¹¹² Práve dôležité reformy podnikateľského prostredia pomohli Slovensku zvýšiť zamestnanosť, prilákať nové investície, či naštartovať ekonomický rast. Otázka zlepšovania podnikateľského prostredia zohráva dôležitú rolu v hodnotení konkurencieschopnosti. Regulačné nastavenie je možné pomerne jednoducho meniť, na rozdiel od prírodných podmienok či dostupnosti surovín. Zároveň nie je ani hojnosť surovín zárukou lepšej konkurencieschopnosti krajiny, pokiaľ neexistujú inštitúcie, ktoré podporujú efektívne alokovanie daných zdrojov. Preto sme sa rozhodli do analýzy konkurencieschopnosti zakomponovať aj rebríček DB, hoci primárne neposudzuje konkurencieschopnosť krajín.

3.2.1. Doing Business – Svetová banka

Rebríček DB zaradil Slovensko v roku 2017 na 33. miesto v celosvetovom meradle hodnotenia podnikateľského prostredia. Oproti predchádzajúcemu roku si mierne polepšilo takmer vo všetkých posudzovaných oblastiach, avšak zároveň kleslo v celkovom hodnotení oproti iným ekonomikám.

¹¹¹ POGATSA, Z. 2009. *Tatra Tiger Growth Miracle Or Belated Recovery?* [4.2.2017]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40729918?seq=1#page_scan_tab_contents>.

¹¹² Pozri: WORLD BANK: *Doing Business in 2005. Removing obstacles to growth*. [4.2.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB05-FullReport.pdf>>.

Tabuľka 4: Hodnotenie vybraných krajín v Doing Business

Krajiny v Doing Business				
Oblasti hodnotenia	Slovensko	Estónsko	Rakúsko	Česká republika
Celkové poradie	33	12	19	27
Začatie podnikania	68	14	111	81
Stavebné predpisy	103	9	49	130
Získanie prístupu k elektrickej energii	53	38	20	13
Registrácia nehnuteľnosti	7	6	30	31
Dostupnosť úverov	44	32	62	32
Ochrana minoritných investorov	87	53	32	53
Daňové zaťaženie	56	21	42	53
Cezhraničné obchodovanie	1	17	1	1
Vymáhanie zmlúv	82	11	10	68
Ukončenie podnikania	35	42	20	26

Prameň: WORLD BANK. 2017. *Economy Rankings*. [10.01.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/rankings>>. Vlastné spracovanie.

Najlepšie hodnotenie zaznamenáva Slovensko v rámci indikátora cezhraničného obchodovania, v ktorom sú hodnotené náklady a čas, vynaložené na logistiku tovarov a obstaranie dopravných dokumentov, v súlade s právnymi predpismi. V tomto indikátore ťaží zo svojho postavenia v EÚ, kde voľný pohyb tovarov a služieb v rámci spoločného trhu umožňuje výrazne znížiť náklady na vývoz a dovoz tovarov.

Čo sa týka prepisu majetku, krajina zaznamenáva dobré hodnotenie. Čas, náklady, počet úkonov a tiež verejne dostupný, bezplatný katastrálny systém dostávajú Slovensko na siedmu priečku v celkovom hodnotení tohto indikátora.

Najslabšou oblasťou Slovenska v hodnotení DB je získavanie povolení. Pri zriadení modelového skladu je nutné splniť zo zákona 10 úkonov, ktoré trvajú okolo 286 dní. Tento počet je vysoko nad priemerom krajín OECD, v ktorých vybavenie týchto náležitostí trvá v priemere okolo 152 dní. V tomto indikátore vykazuje najlepšie výsledky z vybraných krajín Estónsko, v ktorom založenie skladu trvá podstatne menej času – približne 102 dní. Aj Rakúsko v tejto oblasti dosahuje výrazne lepšie hodnotenie ako Slovensko. Hoci čas na zriadenie skladu je len mierne kratší ako na Slovensku (222 dní), kvalita výstavby je hodnotená lepšie. Ak ide napríklad o stavebný dozor, v Rakúsku musí spĺňať podľa DB prísnejšie kritériá ako na Slovensku.

Podľa DB je ochrana minoritných investorov taktiež jednou zo slabších oblastí v hodnotení podnikateľského prostredia na Slovensku. Slovenské zákonodarstvo poskytuje len podpriemernú ochranu minoritným akcionárom oproti ostatným krajinám OECD. Ak dôjde napríklad ku konfliktu záujmov v predaji podielov, minoritní akcionári nemajú možnosť získať potrebné informácie o predaji, či iným spôsobom vznášať námietky a pripomienky ku kúpe. Tiež ak firma predáva 51 % svojich aktív, zákon nestanovuje povinnosť získať súhlas od akcionárov.¹¹³ Rakúsko má podľa DB z vybraných krajín najlepšie nastavené zákonodarstvo na ochranu minoritných akcionárov. Pri prerozdeľovaní ziskov napríklad, existuje zákonná lehota kedy tak musí firma spraviť. Taktiež ak chce firma zmeniť práva držiteľov jej podielov, musia s tým samotní držitelia súhlasiť.¹¹⁴ Ochrana minoritných investorov predstavuje pre Estónsko najslabšiu oblasť hodnotenia, spolu s Českom obsadili tieto krajiny 53. priečku, čím sa však dostali výrazne pred Slovensko.

Slovensko zaostáva oproti iným vyspelým krajinám aj v prípade vymáhania zmlúv. Problémom sú dlhé súdne spory a tiež relatívne vysoké poplatky súdneho konania. Hoci existuje zákonný časový strop na dĺžku súdnych procedúr, netýka sa to každej časti súdneho sporu.¹¹⁵ Negatívne bola hodnotená skutočnosť, že na Slovensku neexistuje súd alebo špeciálna súdna divízia, ktorá by riešila spory komerčného charakteru. Kľúčový v hodnotení bol tiež počet odložení súdnych konaní. Na Slovensku totiž neexistuje zákon, ktorý by stanovil hornú hranicu počtu odročení konania a odročenie pojednávania nie je vždy spojené

¹¹³ WORLD BANK. 2017. *Protecting minority investors in Slovak republic*. [29.1.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/slovakia/protecting-minority-investors>>.

¹¹⁴ WORLD BANK. 2017. *Protecting minority investors in Austria*. [19.2.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/austria#protecting-minority-investors>>.

¹¹⁵ WORLD BANK. 2017. *Enforcing contracts in the Slovak republic*. [30.1.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/slovakia/#enforcing-contracts>>.

s nevyhnutnými a nepredvídateľnými udalosťami.¹¹⁶ Z vybraných krajín zaznamenáva najlepšie hodnotenie Rakúsko, hneď za ním sa umiestnilo Estónsko (10. a 11. miesto v hodnotení indikátora). Čas na vyriešenie sporu je na Slovensku odhadovaný na vyše 705 dní, pričom v Rakúsku je to 397 dní a v Estónsku 425 dní. V Českej republike je vymáhanie zmlúv tiež hodnotené slabšie, dĺžka súdneho sporu je odhadovaná na 611 dní, čo je však kratšie ako na Slovensku. Rakúsko má taktiež špeciálny súd (tzv. Handelsgericht), ktorý sa špecializuje na riešenie sporov v obchodných záležitostiach.¹¹⁷ Estónsko boduje najmä v indexe kvality súdneho procesu. V tomto hodnotení zbiera body aj vďaka elektronizácii verejnej správy, ktorá umožňuje jednoduchšie a rýchlejšie prepojenie jednotlivých úradov.

Ďalšou oblasťou hodnotenia je začatie podnikania. Slovensko v medzinárodnom porovnaní obsadilo 68. priečku v hodnotení tohto indikátora, čo predstavuje zhoršenie o 4 priečky oproti predošlému roku. Pri porovnávaní s krajinami OECD je založenie podniku na Slovensku lacnejšie čo sa týka poplatkov, avšak vyžaduje viacero administratívnych úkonov, ktoré zaberajú čas. Hoci poplatky sú pod priemerom vyspelých krajín, minimálny kapitálový vklad na založenie spoločnosti s ručením obmedzením je vo vzťahu k HDP p.c. vysoko nad priemerom OECD. V porovnaní so Slovenskom potrebuje podnikateľ v Estónsku podstúpiť o polovicu menej procedúr. Založenie firmy trvá 3,5 dňa, čo predstavuje tretinu z času, ktorý musí vynaložiť slovenský podnikateľ. Výhoda Česka pri založení podnikania spočíva v požiadavkách na výšku základného imania. Na založenie spoločnosti s ručením obmedzením, je požadované minimálne základné imanie vo výške 1 českej koruny, čo je podstatne nižšia suma, ako potrebných minimálnych 2500 eur na Slovensku (v prípade viacerých spoločníkov).¹¹⁸ V Estónsku je potrebné zložiť základné imanie v rovnakej výške ako na Slovensku a v Rakúsku je to dvakrát toľko. Úradné poplatky, ktoré je nutné zaplatiť pri registrácii podnikania sú v pomere k HDP p.c. najvyššie v Českej republike a najnižšie v Rakúsku.

Platenie daní predstavuje ďalšiu oblasť hodnotenia. Slovensko v tomto indikátore obsadilo 56. priečku. Oproti priemeru krajín OECD zaostáva najmä časovo – podľa odhadu DB trvá vybavenie daňových povinností až 192 hodín ročne. Podiel daní a povinných

¹¹⁶ WORLD BANK. 2017. *Enforcing contracts in Slovak republic*. [29.1.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/slovakia/enforcing-contracts>>.

¹¹⁷ Pozri: *Handelsgericht Wien*. [11.03.2017]. Dostupné z: <https://www.justiz.gv.at/web2013/hg_wien/handelsgericht_wien/zustaendigkeit~2c94848540b9d4890141c5102c7c67e4.de.html>.

¹¹⁸ WORLD BANK. 2017. *Doing Business Czech Republic*. [11.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/czech-republic>>.

poplatkov na zisku je tiež vyšší ako priemer OECD a predstavuje 51,6 %.¹¹⁹ Počet daňových platieb je však nižší, ako v priemere pri krajinách s vysokým príjmom. V hodnotení roku 2017 bola zaznamenaná reforma v platení dane z motorových vozidiel, ktorá uľahčila a znížila náklady na platenie.¹²⁰ Jednou z pozitívnych zmien je platenie daní na daňovom úrade v mieste trvalého pobytu a nie v mieste, kde má podnikateľ zaevidované vozidlo. Pri viacerých vozidlách registrovaných v rôznych krajoch tak stačí podať daňové priznanie na jednom mieste. Nové pravidlá pre daň z motorových vozidiel zvýhodňujú držiteľov elektromobilov či majiteľov nových vozidiel.¹²¹ Podľa nášho názoru je zmena daňových sadzieb v prospech držiteľov nových vozidiel diskriminujúca. Platenie vyšších daní pre staršie vozidlá je postavené na ekologických argumentoch, avšak znevýhodňuje nízkopríjmové skupiny, pre ktoré je nové vozidlo drahé. V Estónsku predstavuje čas na splnenie daňových povinností 84 hodín ročne, čo je výrazne nižšie číslo ako na Slovensku. V Českej republike je odhadovaný čas ešte vyšší a v Rakúsku je mierne nižší ako na Slovensku. Firemná daň je v rovnakej nižšia ako v Rakúsku, ale vyššia ako v Estónsku či v Českej republike. Požiadavka na vrátenie dani z pridanej hodnoty je na Slovensku vybavená za približne 18 týždňov, čo je najdlhší čas spomedzi vybraných krajín. V Česku je vrátenie vybavené za polovicu času a v Rakúsku a Estónsku to trvá len zhruba 3 – 4 týždne. Vybavenie potrebných náležitostí pre refundáciu dane trvá na Slovensku najdlhšie – odhadovaný čas je až 5 hodín, pričom v ostatných vybraných krajinách je tento čas o viac ako polovicu kratší.

3.2.2. Správa o globálnej konkurencieschopnosti - Svetové ekonomické fórum

WEF radí v rebríčku konkurencieschopnosti Slovensko na 65. priečku spomedzi 140 hodnotených krajín. V nasledujúcej tabuľke sa nachádza prehľad vybraných krajín a ich umiestnení v jednotlivých hodnotených oblastiach.

¹¹⁹ WORLD BANK. 2017. *Paying Taxes in the Slovak republic*. [30.1.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/slovakia#paying-taxes>>.

¹²⁰ WORLD BANK. 2017. *Business Reforms in Slovak Republic*. [30.1.2017]. Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/reforms/overview/economy/slovakia>>.

¹²¹ KOLLÁROVÁ, Z. 2016. *Daň z motorových vozidiel: Tieto novinky platia od roku 2016*. In: eTrend. [30.1.2017]. Dostupné z: <<http://www.etrend.sk/auto/etrend-radi-dan-z-motorovych-vozidiel.html>>.

Tabuľka 5: Hodnotenie vybraných krajín v Indexe globálnej konkurencieschopnosti

	Hodnotené krajiny				
	Oblasti hodnotenia	Slovensko	Estónsko	Rakúsko	Česko
	Celkové poradie	65	30	19	31
Základné požiadavky	Inštitúcie	102	23	20	54
	Infraštruktúra	61	33	14	43
	Makroekonomické podmienky	37	12	31	19
	Zdravotníctvo a základné vzdelanie	55	12	20	25
Rozšírená efektivita	Vyššie vzdelávanie a školenia	61	18	12	27
	Efektivita trhu s produktami	53	20	25	36
	Efektivita trhu práce	93	15	40	44
	Rozvoj finančného trhu	33	22	34	27
	Technologická pripravenosť	44	32	23	29
	Veľkosť trhu	61	100	43	46
Inovácie a sofistikovanosť	Sofistikované podnikanie	55	44	8	32
	Inovácie	68	28	14	37

Prameň: WORLD ECONOMIC FORUM. 2017. *Methodology and computation of the Global Competitiveness Index*. [30.1.2017]. Dostupné z: <<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/appendix-a-methodology-and-computation-of-the-global-competitiveness-index-2016-2017/>>. Vlastné spracovanie.

Slovensko je zaradené do skupiny krajín, pre ktoré sú dôležité inovácie a sofistikovaná výroba, aby ich firmy dokázali obstáť v konkurencii na medzinárodných trhoch. Avšak práve v hodnotení inovácií má najslabšie skóre spomedzi hodnotených pilierov, a aj spomedzi vybraných krajín. Nízke investície do výskumu, nedostatočné prepojenie akademických a výskumných inštitúcií s podnikateľským prostredím, a slabé zastúpenie vedcov a inžinierov sú oblasti, v ktorých Slovensko podľa Svetového ekonomického fóra zaostáva. Rakúsko je z hľadiska inovácií hodnotené veľmi priaznivo.

Čo sa týka napríklad príležitosti pre firmy inovovať, patrí Rakúsku 7. priečka v celkovom rebríčku. Okrem toho existuje v krajine silná spolupráca univerzít a priemyslu. V Estónsku je kvalita výskumných inštitúcií hodnotená najlepšie spomedzi vybraných krajín, hneď za ním sa umiestnilo Rakúsko a pomerne dobre je hodnotené aj Česko. Slovensko v tomto indikátore výrazne zaostáva za vybranými krajinami. Zaujímavé je porovnanie indikátora vládnych výdavkov na podporu inovácií. Ani jedna z vybraných krajín nepatrí do top 40 štátov, v ktorých by vládne investície hrali dôležitú rolu pri podpore inovácií, najvyššie umiestnenie má Estónsko (49.priečka).

Čo sa týka sofistikovanej výroby, sú ako komparatívne výhody Slovenska uvedené skôr lacná pracovná sila, ako unikátne produkty a výrobné procesy. Naopak, výrobné procesy sú hodnotené ako relatívne technologicky vyspelé. V protiklade ku Slovensku stojí Rakúsko. Konkurenčná výhoda rakúskych firiem vyplýva viac zo sofistikovanej výroby a pridanej hodnoty produkcie, ako z lacnej pracovnej sily. Taktiež sú rakúske firmy zapojené do všetkých oblastí produkčného reťazca a kvalita lokálnych dodávateľov je hodnotená priaznivo. Schopnosť delegovať právomoci je podľa Svetového ekonomického fóra na Slovensku veľmi málo rozvinutá, z vybraných krajín najmenej (92. miesto v celosvetovom hodnotení). V Estónsku a Rakúsku sú manažéri ochotnejší delegovať kompetencie na svojich podriadených. Aj v Českej republike nadriadení častejšie poveria svojich zamestnancov podieľať sa na firemných rozhodnutiach, ako na Slovensku. Hoci sú si Česko a Slovensku kultúrne najbližšie, rozhodnutia sú na Slovensku podľa Správy o globálnej konkurencieschopnosti prijímané viac autoritatívne.

Ďalšou slabou oblasťou slovenskej konkurencieschopnosti sú inštitúcie, ktorých fungovanie ohrozuje korupcia, klientelizmus, fungovanie súdov, neefektívne riešenie sporov, nespoľahlivé policajné vyšetrovanie a nedostatočná ochrana súkromného vlastníctva. Z vybraných krajín najlepšie hodnotenie zaznamenáva Rakúsko, ktoré podľa Svetového ekonomického fóra, najlepšie chráni vlastnícke práva spomedzi vybraných krajín. Tiež zaznamenáva spomedzi vybraných krajín, najlepšie hodnotenie v oblasti dôvery v politikov, pričom slovenská verejnosť, naopak, najmenej dôveruje politikom. Neoprávnená podpora z verejných prostriedkov je podľa Svetového ekonomického fóra na Slovensku závažným problémom, ktorý je značný tiež v Česku, avšak v Estónsku a v Rakúsku nelegálna podpora nie je vnímaná ako často sa vyskytujúci a zásadný problém.

V prípade súdnej nezávislosti sú opäť Estónsko a Rakúsko výrazne vpred oproti Slovensku a Česku, pričom sa Slovensko umiestnilo ako posledné spomedzi vybraných krajín, až na 120. priečke. Vplyv firiem, v prospech ktorých je nastavená legislatíva, je na Slovensku vnímaný ako veľmi silný (138. miesto vo svete), v Česku je situácia vnímaná mierne priaznivejšie (96. priečka), avšak v Estónsku a Rakúsku je tento vplyv výrazne nižší (36. miesto Rakúsko, 28. Estónsko). V hodnotení plytvania verejnej správy má z vybraných krajín najlepšie postavenie Česko, to znamená, že respondenti v Českej republike nevnímajú spravovanie verejných zdrojov ako priveľmi ne hospodárne. Plytvanie verejnými zdrojmi je naproti tomu na Slovensku vnímané veľmi problematicky. Napĺňanie slovenských predpisov je zo strany firiem vnímané ako veľká príťaž. Podobne je hodnotené aj Česko, avšak najmenej komplikácií robia podnikateľom predpisy v Estónsku. V prípade evaluácie efektivity legislatívy a súdnictva, má Slovensko oproti vybraným krajinám rovnako veľké nedostatky, keď mu WEF priradilo 137. miesto v celkovom hodnotení.

Pri spoľahlivosti polície Slovensko výrazne zaostáva, keď obsadzuje 101.priečku spomedzi všetkých hodnotených krajín Svetového ekonomického fóra. Problémom môže byť aj podliehanie policajného zboru Ministerstvu vnútra, pretože to ohrozuje nezávislosť policajného vyšetrovania, na ktoré upozorňujú mimovládne organizácie na Slovensku.¹²² Z vybraných krajín najlepšie postavenie obsadzuje Rakúsko (17. priečka) a priaznivé postavenie má tiež Estónsko (20. priečka). Česká republika obsadila 62. priečku, čo predstavuje taktiež lepšie hodnotenie ako pre Slovensko.

Infraštruktúra je spomedzi vybraných krajín na Slovensku najhoršie vybavená. V hodnotení hustoty a kvality cestnej komunikácie vedie Rakúsko, nasleduje Estónsko. Česká republika zaznamenáva podobné hodnotenie cestnej komunikácie ako Slovensko.

WEF hodnotí v oblasti makroekonomickej stability najlepšie Estónsko spomedzi vybraných krajín. V celkovom rebríčku má 5. najnižší verejný dlh. Slovensko má výrazne vyšší dlh, ktorý je vyšší ako v Česku, avšak nižší ako v Rakúsku. Viac informácií k porovnaniu úrovne verejného dlhu nájdete v podkapitole 3.1. tejto práce. Slovensko má navyše najrýchlejšie tempo zadlžovania, keďže má najvyšší deficit verejných financií v pomere ku HDP spomedzi vybraných krajín. Tretí pilier indexu konkurencieschopnosti

¹²² VIA IURIS. 2017. *VIA IURIS: Zvyšovanie nezávislosti polície musí byť predmetom širšej diskusie*. [03.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.sk/via-iuris-zvysovanie-nezavislosti-policie-musi-byt-predmetom-sirsej-diskusie/>>.

zahrňa aj podiel hrubých národných úspor, ktoré sú ako podiel HDP najvyššie v Česku a najnižšie na Slovensku.

Zdravotníctvo a primárne vzdelávanie je oblasť, ktorá je kľúčová najmä pre krajiny v rozvoji sveta. Slovensko v tomto indikátore obsadilo až 55. miesto v celkovom hodnotení. Hoci choroby ako malária alebo HIV nie sú problémom, úmrtnosť novorodencov či očakávaná dĺžka života nepatria medzi najlepšie hodnotené. V primárnom vzdelávaní má Slovensko podľa indexu konkurencieschopnosti zásadné nedostatky, keď v hodnotení kvality zaberá 68. priečku. Česko sa umiestnilo na 35. priečke, Rakúsko na 29. mieste, a Estónsko najlepšie, na 8. priečke v celkovom hodnotení. Vzdelávanie je teda vo viacerých aspektoch slabou stránkou slovenskej konkurencieschopnosti.

WEF zahrnulo do svojho rebríčka aj komplexnejšie hodnotenie vzdelávania v jednotlivých krajinách. Slovensko zaostáva v kvalite vzdelávania za vybranými krajinami, z ktorých najlepšie obstálo Estónsko. Oproti Slovensku vyniká estónsky školský systém vo výučbe matematických a prírodných vied. Školy so zameraním na manažment sú vnímané na Slovensku ako málo kvalitné, lepšie postavenie majú rakúske či estónske školy. České školy so zameraním na manažment sú hodnotené priemerne, avšak výrazne lepšie ako slovenské. Mimoškolské vzdelávacie školenia a tréningy sú najlepšie dostupné v Rakúsku, rovnako sú firmy motivované investovať do vzdelávania svojich zamestnancov najviac spomedzi vybraných krajín. Podobne dobré hodnotenia majú aj Estónsko a Česko, pričom Slovensko sa opäť nachádza na chvoste vybraných krajín, bez významne kvalitných foriem mimoškolského vzdelávania.

Efektivita trhu je spomedzi vybraných krajín najlepšia v Estónsku. Slovensko má podľa indexu konkurencieschopnosti trh dominovaný prevažne len niekoľkými veľkými firmami, a silný vplyv daní na rozhodovací proces investovania. Okrem toho je poľnohospodárska politika považovaná za veľkú záťaž pre ekonomiku Slovenska, z vybraných krajín je jej cieľ považovaný za najmenej kompatibilný so zámermi daňových poplatníkov, producentov a spotrebiteľov. Okrem toho sú v rámci medzinárodného obchodovania netarifné prekážky na Slovensku považované za väčší problém, ako v ostatných vybraných krajinách. Zahraničné vlastníctvo firiem je na Slovensku bežné, rovnako sú aj tarifné prekážky skôr nízke. Pravidlá pre priame zahraničné investície sú najlepšie nastavené v Estónsku, na Slovensku zase lepšie ako v Česku či v Rakúsku. Čo je však pre podnikanie záťažou, sú colné náležitosti, ktoré sú na Slovensku podľa indexu

konkurencieschopnosti veľmi neefektívne nastavené. V tomto indikátore znovu vedie Estónsko, ktoré má najefektívnejšie nastavenie colných požiadaviek. Najväčší podiel importov na HDP má práve Slovensko, vďaka čomu existuje väčšia konkurencia na domácom trhu. Z vybraných krajín má najnižší podiel importov na HDP Rakúsko. Zákazníci na Slovensku si vyberajú produkty skôr na základe ceny ako iných atribútov. V ostatných krajinách sú zákazníci pri výbere produktov skôr priklonení k necenovým faktorom.

Ďalšia oblasť hodnotenia konkurencieschopnosti, v ktorej Slovensko výrazne zaostáva, je efektivita pracovného trhu. Pre flexibilitu pracovného trhu je problémom daňové zaťaženie, ktoré nepriaznivo vplyva na ochotu pracovať. Flexibilita podľa Svetového ekonomického fóra tiež neprispievajú rigidné predpisy v oblasti zamestnávania a prepúšťania, a tiež sloboda v oblasti stanovenia miezd. Nevyhnutným predpokladom fungujúceho pracovného trhu je aj využívanie kvalifikovanej pracovnej sily. Práve brain-drain (únik kvalifikovaných pracovných síl) a tiež udržanie odborníkov v krajine je podľa Správy o globálnej konkurencieschopnosti veľkým problémom Slovenska. V Estónsku je pracovný trh nastavený najefektívnejšie spomedzi vybraných krajín. Flexibilita pracovného trhu je dosahovaná vysokou mierou slobody v nastavení miezd, či voľnými predpismi v oblasti zamestnávania. V Českej republike je pracovný trh tiež hodnotený pomerne priaznivo – napomáha mu najmä flexibilita v stanovení miezd. Rakúsko má podľa hodnotenia Svetového ekonomického fóra, menej flexibilne nastavený pracovný trh, ktorému škodia vysoké dane, mnoho predpisov upravujúcich zamestnávanie a obmedzené možnosti stanovenia miezd. Dokáže však relatívne úspešne udržať, aj prilákať nové talentované pracovné sily. Na rozdiel od Slovenska, v Rakúsku funguje lepšie kooperácia medzi zamestnávateľmi a zamestnancami.¹²³

Finančné trhy sú ôsmym indikátorom indexu konkurencieschopnosti, v ktorom však nie sú výrazné rozdiely medzi vybranými krajinami. Najlepšie postavenie z hľadiska efektívnosti a dôveryhodnosti finančného trhu má Estónsko. Naopak, najhoršie postavenie má Rakúsko, ktorému poškodila slabšia spoľahlivosť bánk a slabšia ochrana práv veriteľov a dlžníkov. Slovensko má v týchto oblastiach relatívne dobré hodnotenia, avšak financovanie podnikov pomocou emitovania podielov akcií či dlhopisov na kapitálovom trhu je u nás podľa Svetového ekonomického fóra komplikovanejšie, ako v ostatných

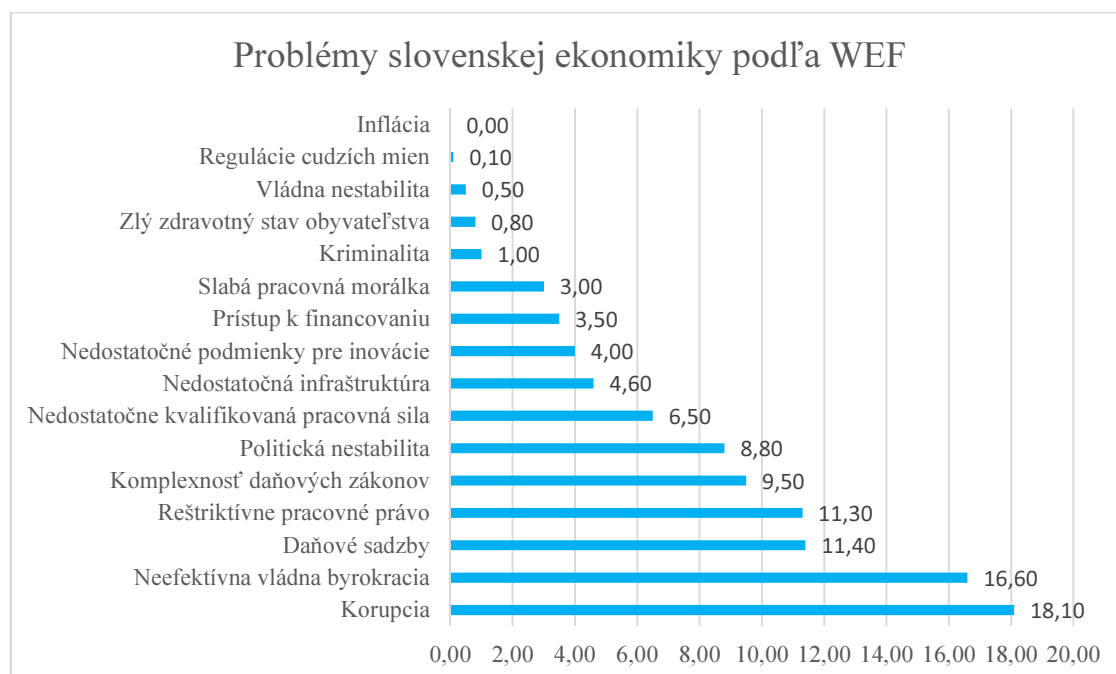
¹²³ WORLD ECONOMIC FORUM. 2017. *Austria. Global competitiveness index*. [04.03.2017]. Dostupné z: <<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/country-profiles/#economy=AUT>>.

vybraných štátoch. Regulácie finančného trhu na Slovensku, podľa indexu konkurencieschopnosti, neprispievajú vo veľkej miere k jeho stabilite.

Technologická vyspelosť je deviatym indikátorom indexu konkurencieschopnosti, v ktorom zaznamenáva Slovensko horšie hodnotenie hlavne v meraní kapacity internetového pripojenia. V ostatných oblastiach neexistujú významné rozdiely medzi vybranými krajinami. Rakúsko je lídrom technologickej vyspelosti, najmä kvôli dostupnosti najnovších technológií.

Veľkosť trhu je špecifikovaná ako veľkosť domáceho a zahraničného trhu. Hoci sú štyri vybrané krajiny označované skôr ako malé ekonomiky, takmer všetky majú prístup na zahraničné trhy, čím kompenzujú nedostatočnú veľkosť domácich trhov. Všetky krajiny majú vysoký podiel exportov na HDP, čím možno konštatovať, že sú to otvorené ekonomiky. Čo sa týka veľkosti domáceho trhu, má Rakúsko najlepšie postavenie, nasledované Českom a Slovenskom. Estónsky domáci trh s malým počtom obyvateľov a teda menšou kúpnu silou sa umiestnil na 107. priečke vo svete, ako posledný z vybraných krajín.

Graf 8: Najzávažnejšie problémy slovenskej ekonomiky

Prameň: WORLD ECONOMIC FORUM. *Najproblematickejšie oblasti podnikania na Slovensku*. [04.02.2017]. Dostupné z: <<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/country-profiles/#economy=SVK>>. Vlastné spracovanie.

Respondenti boli v rámci výskumu Správy o globálnej konkurencieschopnosti vyzvaní, aby vybrali päť najproblematickejších oblastí podnikania na Slovensku. Výsledky výskumu (viď. Tabuľka 6) naznačujú problémy Slovenska, ktoré z pohľadu respondentov trápi hlavne korupcia, byrokracia, výška daní a neefektívny pracovný trh.

3.2.3. Slovensko a ekonomická sloboda

Podobne ako sme hodnotili postavenie vybraných krajín v rebríčkoch konkurencieschopnosti, budeme sa taktiež zaoberať hodnotením ekonomickej slobody v jednotlivých krajinách. Ako sme uviedli v úvodnej teoretickej časti tejto práce, ekonomická sloboda predostiera dôležité predpoklady pre konkurencieschopnosť krajín. Len ekonomicky slobodné krajiny dokážu vytvoriť priaznivé podmienky pre jednoduché a transparentné podnikateľské prostredie, a takto zvyšovať svoju konkurencieschopnosť.

Tabuľka 6: Hodnotenie vybraných krajín v Indexe ekonomickej slobody

	Hodnotené krajiny				
	Oblasti hodnotenia	Česko	Estónsko	Rakúsko	Slovensko
	Celkové hodnotenie	73,3	79,1	72,3	65,7
Právny štát	Vlastnícke práva	70,3	82,6	86,0	69,0
	Spoľahlivosť vlády	55,9	69,9	75,2	39,6
	Efektívnosť súdov	55,9	82,8	81,8	38,0
Veľkosť štátu	Vládne výdavky	45,3	55,8	19,3	47,2
	Daňové zaťaženie	82,9	81,2	50,3	79,7
	Fiškálna stabilita	92,0	99,8	79,7	82,9
Regulačná efektívnosť	Sloboda podnikania	67,2	77,0	76,9	64,9
	Sloboda pracovať	77,7	56,9	67,6	54,4
	Monetárna sloboda	85,8	85,7	83,4	81,1
Otvorené trhy	Sloboda obchodu	87,0	87,0	87,0	87,0
	Investičná sloboda	80,0	90,0	90,0	75,0
	Finančná sloboda	80,0	80,0	70,0	70,0

Prameň: HERITAGE FOUNDATION. 2017 *Index of Economic Freedom*. [04.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.heritage.org/index/book/methodology#rule-of-law>>. Vlastné spracovanie.

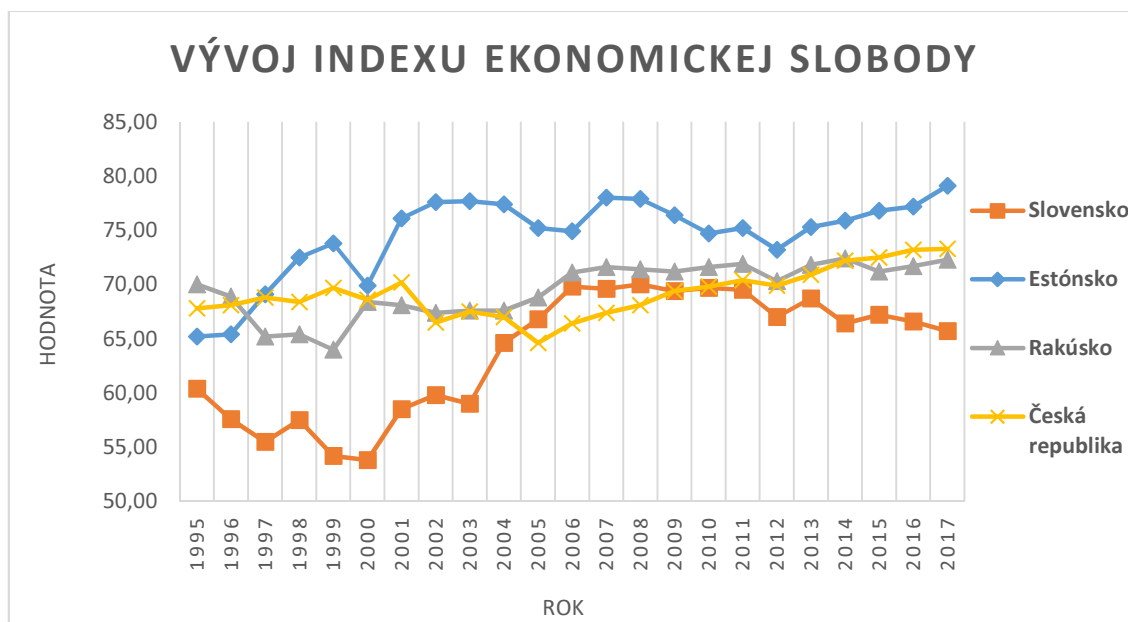
Slovensko obsadilo v rebríčku ekonomickej slobody od Heritage Foundation 57. priečku. V hodnotení právneho štátu má najslabšie skóre v posudzovaní efektivity súdnictva. Problematické sú hlavne dlhé súdne spory a prieskumy vo vyšetrovaní, na úrovni polície a prokuratúry. Hoci je súdna moc formálne nezávislá od zákonodarnej a výkonnej moci, nie je zriedkavé, že sa sudcovia vyjadrujú k záležitostiam mimo svojich kompetencií. V minulosti boli aj disciplinárne konania voči sudcom zneužívané a trestanie sudcov prebiehalo neobjektívne a netransparentne. Jednou z výhod slovenského súdnictva je verejná dostupnosť súdnych pojednávaní či výberových konaní sudcov, čo umožňuje verejnosti vytvárať tlak na sudcov. Hoci to nie je priamy nástroj ovplyvňovania kvality súdnictva, účasť verejnosti napomáha k lepšej informovanosti. V porovnaní s vybranými štátmi, je najmä Estónsko hodnotené pozitívne, v ktorom je judikatívna moc jasne oddelená od legislatívnej a exekutívnej, a nezávislosť súdov od vlády zabezpečená. Okrem toho spočíva výhoda Estónska podľa indexu ekonomickej slobody, v nastavení mechanizmov na odhalenie korupcie a zneužívania moci. Súdnicstvo v Česku je síce hodnotené ako nezávislé, avšak prieskumy v súdnom konaní sú tu tiež problémom. Aj korupcia je naďalej problémom, ale funkcia generálneho prokurátora získala v posledných rokoch viac nezávislosti. V Rakúsku je korupcia zriedkavá a nezávislý súdny systém umožňuje priaznivú ochranu vlastníckych práv.

Pri veľkosti vlády je pomer vládnych výdavkov na slovenskom HDP 42 %. V porovnaní s vybranými štátmi má väčší podiel Rakúsko (až 51,9 % HDP), Česká republika má len mierne vyšší podiel ako Slovensko 42,7 %. Estónsko má výrazne nižší podiel verejných výdavkov na HDP – len 38 %. Hodnotenie tohto indikátora má osobitný význam v tom, že vysoký podiel verejných výdavkov na HDP môže spôsobiť tzv. crowding-out effect, teda vytlačanie súkromných investícií verejnými.

Efektivita regulácií je na Slovensku hodnotená negatívne najmä z pohľadu regulácie pracovného trhu. Krajine sú vyčítané rigidné predpisy pracovného času, rovnako ako „plynové vratky“ pre domácnosti, ktoré boli hodnotené ako neopodstatnená forma zasahovania do trhu. Estónsko v porovnaní so Slovenskom profituje najmä z rýchlej a lacnej formy založenia podnikania. Česká republika implementovala v posledných rokoch reformy, ktoré výrazne pomohli zredukovať náklady a počet opatrení potrebných na začatie podnikania. Rakúsko má podľa hodnotenia Heritage Foundation transparentne nastavený regulačný rámec, ktorý podporuje inovácie a rast produktivity.

V oblasti slobody obchodu sú nevýhodou Slovenska najmä štátne podniky, ktoré narušajú fungovanie trhu. Ako príklad by sme mohli uviesť Železničnú spoločnosť Slovensko, ktorá dlhodobo hospodári so stratou¹²⁴ a len vďaka štátnej pomoci dokáže zotrvať na trhu. Pri snahe súkromných železničných spoločností uplatniť sa na slovenskom trhu, je možnosť konkurovania štátnym službám takmer nemožná. Z tejto situácie plynú nevýhody najmä pre platiacich zákazníkov, ktorí nemajú možnosť výberu dopravcu či lepších služieb. Okrem toho tvorí predaj cestovných lístkov len zlomok z toho, čo Slováci zaplatia za železničnú dopravu¹²⁵ a finančné prostriedky vynaložené pre štátne železnice, predstavujú trikrát väčší objem financií, ako podpora pre ľudí v hmotnej núdzi¹²⁶, čo nie je v súlade s trhovými princípmi a nepredstavuje ani solidárne rozdelenie prostriedkov pre najchudobnejšiu časť obyvateľstva. Podobne ako Slovensko, aj Estónsko či Česko majú v hodnotení ekonomickej slobody ako negatívny aspekt uvedené štátne podniky. Rakúsko je považované za krajinu veľmi otvorenú pre obchod a investície, avšak komplexné regulácie môžu v niektorých prípadoch zabrániť investíciám.

Graf 9: Vývoj indexu ekonomickej slobody vo vybraných krajinách

Prameň: HERITAGE FOUNDATION. *2017 Index of Economic Freedom*. [31.01.2017].

Dostupné z: < <http://www.heritage.org/index/>>. Vlastné spracovanie.

¹²⁴ Pozri: FINSTAT. Železničná spoločnosť Slovensko, a.s. [03.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.finstat.sk/35914939>>.

¹²⁵ VLACHYNSKÝ, M. 2014. *Drahé vlaky zadarmo*. [03.03.2017]. Dostupné z: <<http://iness.sk/stranka/9865-Drahe-vlaky-zadarmo.html>>.

¹²⁶ Pozri: *Cena štátu*. [03.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.cenastatu.sk/>>.

Poradie krajín, zoradených podľa ekonomickej slobody kanadského Fraser institute, sa líši od poradia podľa Heritage Foundation. Podľa tejto klasifikácie, má Slovensko výrazne lepšie postavenie vo svete (Tabuľka č. 7). Hoci z vybraných krajín má najlepšie postavenie čo sa týka veľkosti vlády, prístupu k stabilnej mene či slobodnému obchodovaniu na medzinárodnej úrovni, právny systém a dodržiavanie vlastníckych práv výrazne zhoršuje celkovú bilanciu ekonomickej slobody. Najslabším článkom v hodnotení indikátora právneho štátu, je nestrannosť súdov a justičná nezávislosť.¹²⁷ Podobne ako v hodnotení Heritage Foundation, predstavuje táto oblasť slabosť ekonomiky Slovenska. Okrem právneho štátu sú aj slovenské regulácie vnímané ako obmedzujúci faktor ekonomickej slobody. Najmä administratívne požiadavky v podnikaní, byrokracia a s tým spojená korupcia vplývajú negatívne na evaluáciu tohto indikátora.

Graf 10: Hodnotenie ekonomickej slobody vybraných krajín podľa Fraser Institute

Celkové poradie	Krajina	Celkové hodnotenie	Veľkosť vlády	Právny systém a vlastnícke práva	Prístup k stabilnej mene	Slobodné obchodovanie na medzinárodnej úrovni	Regulácie
19	Estónsko	7.70	5.95	7.30	9.13	8.39	7.72
28	Rakúsko	7.56	5.12	8.6	9.61	8.17	6.86
31	Česká republika	7.53	5.72	6.39	9.56	8.27	7.70
39	Slovensko	7.45	6.9	5.56	9.81	8.52	7.29

Prameň: FRASER INSTITUTE. 2017. *Economic Freedom Ranking*. [03.02.2017]. Dostupné z: <<https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/map>>. Vlastné spracovanie.

¹²⁷ FRASER INSTITUTE. 2016. *Economic Freedom of the World 2016 ANNUAL REPORT*. [03.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/economic-freedom-of-the-world-2016.pdf>>. s.159.

3.3. Hrozby a odporúčania pre slovenskú ekonomiku

Rebričky konkurencieschopnosti a ekonomickej slobody nie sú dokonalé, avšak umožňujú vytvoriť základný prehľad o inštitúciách a regulačnom nastavení danej krajiny. Z hodnotenia skúmaných rebričkov možno dedukovať niekoľko nedostatkov. Vymožiteľnosť práva a efektivita súdov je jedným z najzásadnejších problémov slovenskej konkurencieschopnosti. Pokiaľ krajina nie je schopná zabezpečiť ochranu vlastníckych práv, nie je možné aby jej občania alokovali úspory a boli motivovaní k podnikavosti. Navyše, existujú štáty, v ktorých sú právne systémy spoľahlivejšie ako na Slovensku. Problémom nie je len nízka vymožiteľnosť práva v obchodných vzťahoch, ale aj celkové vnímanie justície verejnosťou (pozri Graf 9).

Spomedzi vybraných krajín môže byť rakúsky a estónsky súdny systém príkladom pre Slovensko. V Rakúsku je miera špecializácie súdov považovaná za výhodu. Tiež existuje prísny hodnotiaci systém sudcov v krajine, ktorý zabraňuje zbytočným prietahom v procesoch.¹²⁸ Rovnako je výhodou aj decentralizácia systému súdnictva, ktorá zabezpečuje väčšiu nezávislosť. Nezávislosť je garantovaná aj podmienkou, že za sudcu nesmie byť vymenovaný úradník pracujúci na ministerstve spravodlivosti. Krajina napreduje aj vo využívaní informačných technológií v justícii a v rýchlosti riešenia sporov. Súdne spory trvajú v priemere o polovicu kratšie ako v ostatných krajinách Európy.¹²⁹ V Estónsku prijali v roku 2002 a 2007 zásadné reformy súdnictva, ktoré zabezpečili väčšiu nezávislosť súdov od Ministerstva spravodlivosti.¹³⁰ Okrem toho je rýchlosť riešenia sporov v oboch krajinách hodnotená výrazne lepšie ako na Slovensku. V Estónsku tomu napomáha aj elektronizácia verejnej správy, pomocou ktorej je možné napríklad podávať žaloby elektronickou formou a všetky sprevádzajúce procedúry absolvovať online, bez toho, aby bolo nutné vypisovať a odovzdávať formuláre vo fyzickej podobe.¹³¹ V prípade jednoduchých prípadov prebieha aj pojednávanie elektronicky, bez potreby prítomnosti zainteresovaných strán na súde.

¹²⁸ VALENTOVIČ, M. – KAVICKÝ, R. 2010. *Analýza systému súdnictva a jeho výkonnosti v období do roku 2010*. [19.03.2017]. Dostupné z: <http://www.academia.edu/23711809/Anal%C3%BDza_syst%C3%A9mu_s%C3%BAdnictva_a_jeho_v%C3%BDkonnosti_v_obdob%C3%AD_do_roku_2010>. s. 63.

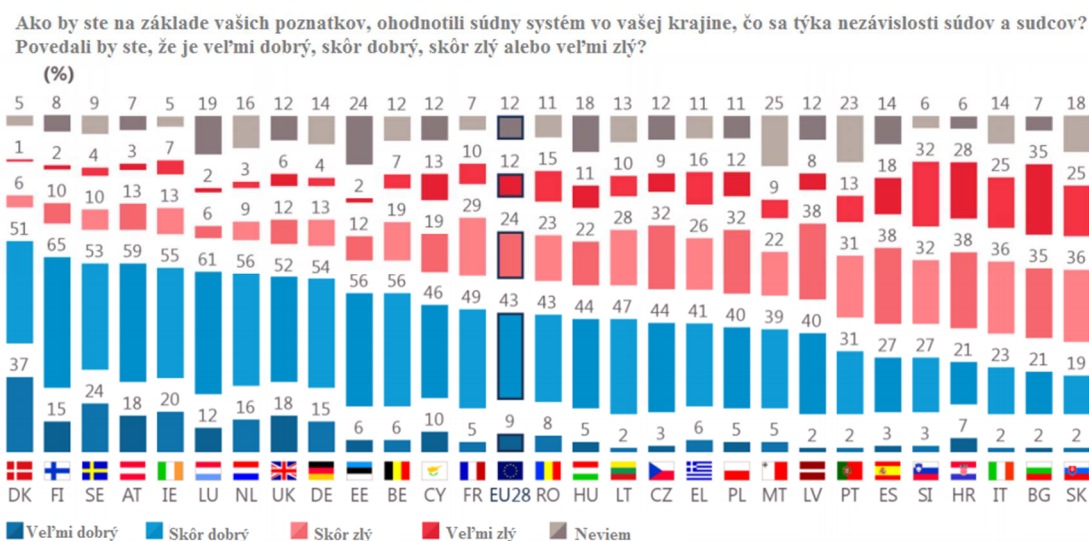
¹²⁹ DIE ÖSTERREICHISCHE JUSTIZ. 2016. *Justiz Im Internationalen Vergleich: Österreich Erhält Bestnoten*. [21.03.2017]. Dostupné z: <https://www.justiz.gv.at/web2013/home/presse/pressemitteilungen/pressemitteilungen_2016/justiz_im_internationalen_vergleich_oesterreich_erhaelt_bestnoten~2c94848b5461ff6e015799f9fbdd4d1d.de.html>.

¹³⁰ ESTONIAN ASSOCIATION OF JUDGES. 2017. *History of the Association: 15 Years of the Estonian Association of Judges (1991 – 2006)*. [19.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.ekou.ee/eng-history.html>>.

¹³¹ E-ESTONIA. 2017. *e-Court*. [19.03.2017]. Dostupné z: <<https://e-estonia.com/component/e-court/>>.

Podiel výdavkov zo štátneho rozpočtu na súdny systém, je v oboch krajinách menší ako na Slovensku.¹³²

Graf 11: Vnímanie súdnictva verejnosťou podľa Eurobarometra

Prameň: EURÓPSKA KOMISIA. 2016. *Perceived independence of the national justice systems in the EU among the general public*. [13.03.2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/search/justice/surveyKy/2116>>. Vlastné spracovanie.

Administratívne prekážky v podnikaní sú ďalšou zásadnou oblasťou, ktoré potrebuje Slovensko reformovať. Pri vybavovaní zákonom stanovených povinností spojených s podnikaním, sa podnikateľ nevyhne vyplňovaniu zložitých formulárov. Podľa Byrokratického indexu Slovenska, strávi modelový podnikateľ na Slovensku až 140 hodín byrokraciou, čo stojí viac ako 1470 eur.¹³³ K zníženiu tohto čísla by prispelo elektronické vyplňanie niektorých náležitostí. Finančná správa Slovenskej republiky na svojej webovej stránke zverejňuje vzory potrebných tlačív, avšak zároveň uvádza, že „tieto vzory je možné stiahnuť, vytlačiť, ručne vypísať a doručiť na príslušný úrad finančnej správy. V týchto vzoroch tlačív nie sú zapracované žiadne kontrolné mechanizmy.“¹³⁴ V sekcii „Elektronické formuláre“ je možnosť online vyplnenia potrebných dokumentov, aj s integrovanými

¹³² COUNCIL OF EUROPE. 2016. *European judicial systems Efficiency and quality of justice*. [20.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2016/publication/CEPEJ%20Study%202023%20report%20EN%20web.pdf>>. s.20.

¹³³ INESS. 2016. *BYROKRATICKÝ INDEX SLOVENSKA*. Dostupné z: <<http://byrokratickyindex.sk/>>.

¹³⁴ FINANČNÁ SPRÁVA SR. 2017. *Vzory tlačív*. [19.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.financnasprava.sk/sk/elektronicke-sluzby/verejne-sluzby/katalog-danovych-a-colnych/katalog-vzorov-tlaciv>>.

kontrolami vyplnených povinných položiek. Aj tu však nie je možné odoslať formulár priamo, ale „*takto vytlačený formulár je možno podpísať a doručiť na príslušný úrad finančnej správy.*“¹³⁵ Existuje viacero oblastí verejnej správy, ktoré sú pre bežného občana nezrozumiteľné, alebo v ktorých je zaťažovaný zbytočnou byrokraciou, ktorá sa musí navyše vybavovať fyzicky. V tejto oblasti sa môžeme opäť pozrieť na Estónsko, ktoré je známe úspešnou elektronizáciou verejnej správy a prepojenosťou jednotlivých rezortov, čo umožňuje rýchlejšie a spoľahlivejšie vybavenie zákonných povinností. Pre podnikanie je jednou zo zásadných vymožeností elektronický zápis do obchodného registra. Táto služba významne zjednodušuje a zrýchľuje začatie podnikania.¹³⁶ Okrem toho je možné cez tento systém nahliadnuť do prepojenia jednotlivých spoločností, čo vytvára transparentnejšie zobrazenie jednotlivých vlastníckych vzťahov. Cez ústredný portál verejných služieb ľudom, ktorý funguje na Slovensku, možno tiež podať návrh na zápis do Obchodného registra, avšak je nutné si nainštalovať aplikáciu eID klient, ktorej užívateľská príručka je komplexný, 49-stranový dokument.¹³⁷ Elektronizácia verejnej správy na Slovensku značne zaostáva za estónskymi službami. Jedným z dôvodov môže byť aj prístup k budovaniu služieb verejnej správy, keď Estónsko namiesto jedného centralizovaného portálu verejnej správy, budovalo viac služieb súčasne, ktoré sa poprepájali navzájom.¹³⁸

Daňové povinnosti tvoria rovnako jednu z prekážok konkurencieschopnosti Slovenska. Sadzba firemnej dane je na Slovensku najvyššia spomedzi členských krajín EÚ, ktoré patria do regiónu strednej a východnej Európy. Korporátne daň sa v roku 2017 síce znížila z 22 % na 21 %, avšak naďalej je to najvyššia sadzba v tomto regióne. Z vybraných krajín má vyššiu daň len Rakúsko, ktoré má 25 % firemnú sadzbu dane.¹³⁹ Celkové daňové zaťaženie je na Slovensku podľa štúdie PWC vyššie ako priemer EÚ a EFTA, a to až o 11 percentuálnych bodov.¹⁴⁰ Daňoví poradcovia odporúčajú znížiť daňovo – odvodové

¹³⁵ FINANČNÁ SPRÁVA SR. 2017. *Elektronické formuláre*. [19.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.financnasprava.sk/sk/elektronicke-sluzby/verejne-sluzby/katalog-danovych-a-colnych/katalog-formularov>>.

¹³⁶ E-ESTONIA. 2017. *e-Business Register*. [19.03.2017]. Dostupné z: <<https://e-estonia.com/component/e-business-register/>>.

¹³⁷ SLOVENSKO.SK. 2017. *Návrhy na zápis, zmenu a výmaz údajov v obchodnom registri*. [19.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.slovensko.sk/sk/e-sluzby/or-zapis-zmena-vymaz>>.

¹³⁸ E-ESTONIA. 2017. *About the country of Estonia*. [19.03.2017]. Dostupné z: <<https://e-estonia.com/the-story/the-story-about-estonia/>>.

¹³⁹ DELOITTE. 2017. *Corporate Tax Rates 2017*. [20.03.2017]. Dostupné z: <<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-corporate-tax-rates.pdf>>.

¹⁴⁰ PWC. 2016. *Štúdia Paying Taxes 2017: Daňové zaťaženie firiem na Slovensku je o 10 percentuálnych bodov vyššie ako celosvetový priemer i priemer EÚ & EFTA*. [20.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.pwc.com/sk/sk/tlacove-spravy/paying-taxes-2017.html>>.

zaťaženie práce. V minulosti rovná daň 19 % pre firmy aj jednotlivcov bola nielen nižšou záťažou pre občanov, ale predstavovala aj transparentnejší a jednoduchší systém daní. Problémom totiž nie je len samotná výška daní, ale aj ich administratívna náročnosť. Čas na plnenie daňových povinností by mal byť podľa nášho názoru minimálny, keďže obmedzuje podnikateľské aktivity subjektov. Prirodzenou náplňou práce firiem nie je plnenie daňových povinností, ale podnikanie. To, že daňový systém Slovenska nie je nastavený priaznivo, upozorňuje DB, Správa o globálnej konkurencieschopnosti a tiež hodnotenia ekonomickej slobody. Pridávanie nových druhov daní a odvodov tiež nie je cesta k lepšej konkurencieschopnosti Slovenska. Len od v priebehu rokov 2011 - 2016 pribudlo, alebo sa zvýšilo 21 daní a odvodov.¹⁴¹ Od roku 2017 pribudli ďalšie zmeny, ako daň z dividend, dane z neživotného poistenia, či zrušenie stropu pre zdravotné odvody.¹⁴² Jednou z pozitívnych zmien v roku 2017 bolo zvýšenie podielu paušálnych výdavkov pre živnostníkov.

Pracovný trh je na Slovensku narušaný štátnymi zásahmi, ktoré škodia najmä regiónom s vysokou nezamestnanosťou. Minimálna mzda predstavuje prekážku pre zamestnávanie najmä v regiónoch východného Slovenska. V Rakúsku neexistuje plošná minimálna mzda, čo predstavuje flexibilnejšiu reguláciu pracovného trhu. Proces zamestnávania je tiež brzdený viacerými legislatívnymi prekážkami, ktoré zvyšujú firmám náklady a vytvárajú vyššiu byrokratickú záťaž. Regulovanie pracovného trhu na centrálnej úrovni nepomáha Slovensku prekonávať regionálne rozdiely, ale naopak, prehľbuje ich. Uplatňovanie rovnakej politiky na regióny s diametrálne odlišnými ekonomickými podmienkami spôsobuje okrem iného aj to, že nezamestnaní si ťažšie hľadajú prácu. Ak ide napríklad o zamestnávanie na dohody mimo pracovného pomeru, musí zamestnanec aj zamestnávateľ platiť odvody do sociálnej¹⁴³ a zdravotnej poisťovne.¹⁴⁴ Tento faktor škodí najmä nízkoprájmovým skupinám, keďže navyšuje náklady na jedného zamestnanca, znižuje jeho čistý príjem a teda negatívne vplyva na ochotu pracovať. Nízka mobilita pracovníkov v rámci Slovenska¹⁴⁵ nepomáha znižovaniu nezamestnanosti v chudobných regiónoch, preto

¹⁴¹ INESS: 2016. *Daňový masaker*. [20.03.2017]. Dostupné z: <<http://iness.sk/stranka/11845-Danovy-masaker.html>>.

¹⁴² MAKAROVA, X. 2016. *Koho prekvapia nové dane a odvody*. [20.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-2/koho-prekvapia-nove-dane-a-odvody.html>>.

¹⁴³ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. 2017. *Sociálne poistenie zamestnancov a zamestnávateľov pri dohodách o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru*. [20.03.2017]. Dostupné z: <<http://www.socpoist.sk/dohodari-a-postup-voci-sp/58965s>>.

¹⁴⁴ VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÁ POISŤOVŇA. 2017. *Platenie odvodov z dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru*. [20.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.vszp.sk/platitelia/platenie-poistneho/zamestnavatel/>>.

¹⁴⁵ VAGAC, L. 2013. *Internal Labour Mobility in Slovakia*. [22.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiWy->>

je nevyhnutné, aby boli podmienky zamestnávania uvoľnené. V tejto oblasti by niektoré opatrenia Českej republiky boli nápomocné v stanovení flexibilnejšieho pracovného trhu, ktorý by bol rezistentnejší v krízových časoch a tiež by neprehlboval regionálne rozdiely v krajine.

V oblasti vzdelávania je kvalita slovenského školstva stále diskutovanou témou. Nedostatočná kvalita vysokých škôl spôsobuje odliv študentov do zahraničia, predovšetkým do Česka. Až 69 % slovenských študentov v zahraničí študuje na českých univerzitách. Navyše, takmer 70 % najlepších žiakov zvažujú štúdium v Česku.¹⁴⁶ Do budúca to predstavuje hrozbu ďalšieho úniku kvalifikovaných pracovných síl, keďže okolo polovica Slovákov plánuje zotrvať v Česku aj po absolvovaní štúdia.¹⁴⁷ Vládne programy ako „Návrat domov“,¹⁴⁸ neodstraňujú príčiny odlivu odborníkov do zahraničia, ale predstavujú len politickú reakciu na nepriaznivú situáciu. Smerodajné je hľadať dlhodobé riešenia pre skvalitnenie vysokých škôl a nové perspektívy pre mladých talentovaných ľudí.

qj_OrSAhUFchQKHch8D1wQFgggMAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FBlobServlet%3FdocId%3D12068%26langId%3Den&usg=AFQjCNG8tKR2o24i-XIUCpRF_sTKPgHglg&sig2=XffTLKjGiEEHQE1_aw7h7A&bvm=bv.150120842,bs.1,d.bGs>.

¹⁴⁶ FISCHER, J. – LIPOVSKÁ, H. 2015. *Brain Drain – Brain Gain: Slovak Students At Czech Universities*. [22.03.2017]. Dostupné z: <http://www.eriesjournal.com/_papers/article_272.pdf>. s. 54.

¹⁴⁷ Ibid, s. 55.

¹⁴⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR. 2015. *Grantový program – Návrat domov*. [22.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.minedu.sk/grantovy-program-%E2%80%93-navrat-domov/>>.

Záver

Konkurencieschopnosť krajín nie je nepodstatným pojmom, ako uvádzajú niektorí autori. Orientácia hospodárskej politiky na zlepšenie konkurencieschopnosti by sa však mala opierať o jej skutočné predpoklady. Z tohto dôvodu je podľa nášho názoru dôležité, neustále porovnávať hospodárske ciele s ich výsledkami a zhodnotiť použité prostriedky na ich dosiahnutie.

Slovenská konkurencieschopnosť trpí niekoľkými nedostatkami. Niektoré sú závažnejšieho a komplexnejšieho charakteru, iné by sa dali jednoduchšie vyriešiť, avšak závisia od politickej vôle. Práve politické rozhodnutia sú zväčša krátkodobého charakteru a motivácie zlepšovať konkurencieschopnosť štátu, siahajú len po najbližšie volebné obdobie, čo predstavuje problém pri riešení závažnejších hospodárskych problémov. Preto je žiadúce, nájsť niekoľko čiastkových oblastí, ktoré sú podstatné pre zlepšovanie konkurencieschopnosti a snažiť sa, aj pomocou informovania verejnosti, o ich zlepšenie.

Konkurencieschopnosť v súčasnom svete závisí predovšetkým od regulačného rámca, podnikateľského prostredia a ekonomickej slobody. Priaznivé prírodné podmienky, či dostatok nerastných surovín, nepodmieňujú automatický úspech štátu v zabezpečovaní prosperity pre svojich občanov. Túto skutočnosť potvrdzujú mnohé príklady z rozvojového sveta. Štát a jeho politika je vo svojej podstate smerodajná pre krajinu. Pokiaľ dokáže vytvoriť priestor pre slobodné podnikanie, v ktorom sú chránené vlastnícke práva a zabezpečená vymožitelnosť práva, zvyšuje svoju konkurencieschopnosť. V prípade Slovenska, je predovšetkým vymožitelnosť práva slabou stránkou konkurencieschopnosti. Tento faktor obmedzuje domácich obyvateľov, ktorí majú záujem začať podnikat' alebo neskôr expandovať na zahraničné trhy. Nedostatočná ochrana práv totiž prináša do počiatočných fáz podnikania neistotu, ktorá sa odráža v rozhodnutiach jednotlivých subjektov, a tiež vo vyšších nákladoch. Právna neistota ovplyvňuje aj zahraničných investorov, ktorí nemajú záujem vstupovať do krajiny, v ktorej im hrozí vyššie riziko straty. Preto by mali byť v záujme Slovenska snaha o zabezpečenie vyššej vymožitelnosti práva, lepšie fungujúce súdy a ochrana vlastníckych práv.

Z inštitucionálneho hľadiska je aj byrokracia vo verejnej správe brzdou konkurencieschopnosti. Časová náročnosť niektorých povinností odvracia pozornosť od hlavnej činnosti podnikateľov. V tomto smere by bolo riešením fungujúca elektronizácia verejných služieb, vytvorená podobnou decentralizovanou formou ako v Estónsku.

Dovoľujeme si konštatovať, že daňové zaťaženie je na Slovensku ďalším negatívnym aspektom ekonomiky, a vzhľadom na podmienky v ostatných štátoch v regióne strednej a východnej Európy, spôsobuje konkurenčnú nevýhodu. Trend v daňovom systéme je zameraný viac na zvyšovanie daňového zaťaženia, čo nemožno považovať za pozitívny predpoklad pre zvýšenie konkurencieschopnosti. Nové daňové sadzby nespôsobujú len obmedzovanie zdrojov v súkromnej sfére, ale tiež administratívnu záťaž pri ich plnení.

Cieľ našej práce sa nám podarilo naplniť. Pomocou svetových rebríčkov sme zistili, ktoré oblasti na Slovensku sú z hľadiska medzinárodnej konkurencieschopnosti vnímané problematicky, a ktoré z vybraných krajín by mohli slúžiť ako vzor. Pri niektorých opatreniach však ostávame skeptickí, keďže neexistuje kontrolný mechanizmus, či dopyt po konkrétnych politických zmenách. Ako príklad posluží elektronizácia verejnej správy, ktorá prebieha síce aj na Slovensku, ale jej výsledky nie sú v súlade so zámerom zjednodušiť podnikateľom a občanom ich prácu a život. Nedostatočný tlak verejnosti, nesprávne ciele a motivácie, vedú k nefunkčnosti systému. Preto je aj napriek dobrému príkladu z Estónska, úspech tohto opatrenia otáznym. Podobné je to aj v prípade vzdelávania, kde chýba priebežné porovnanie a hodnotenie výsledkov študentov naprieč univerzitami, a teda nedostatky sa ukazujú až pri snahe absolventov uplatniť sa na pracovnom trhu.

Veríme, že táto práca bude prínosom z hľadiska porovnania vybraných krajín, spracovania témy konkurencieschopnosti a zapracovania otázky ekonomickej slobody. Praktické využitie práce vidíme hlavne v informovaní verejnosti o podstate konkurencieschopnosti a užšej analýze postavenia Slovenska, v porovnaní s podobnými ekonomikami.

Slovensku z hľadiska konkurencieschopnosti pomáha otvorené obchodovanie, prístup na vnútorný trh EÚ, verejnosti prístupné databázy a informácie. V oblasti súdnictva je jeden z nástrojov väčšej transparentnosti, možnosť zúčastnenia sa výberových konaní sudcov či pojednávaní. Pozitívne príklady elektronizácie existujú aj na Slovensku, o čom svedčí verejne dostupný katastrálny systém. Napriek viacerým nedostatkom slovenskej konkurencieschopnosti môžeme konštatovať, že vďaka pozitívnym zmenám v minulosti, krajina výrazne zlepšila svoje postavenie v medzinárodnej konkurencii. Tento fakt predstavuje nádej do budúcnosti, že zmeny k zlepšeniu konkurencieschopnosti sú možné, a vyššia prosperita je predovšetkým otázkou politickej vôle.

Zoznam použitej literatúry

Knižné, časopisecké zdroje a vedecko-kvalifikačné práce:

- [1] BIEA, N.D. 2015. *Economic growth in Slovakia: Past successes and future challenges*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. 11 s. ISBN:978-92-79-54468-2.
- [2] BOISOT, M.H. 1998. *Knowledge Assets: Securing Competitive Advantage in the Information Technology Economy*. New York: Oxford University Press, 1998. 284 s. ISBN: 9780198296072.
- [3] DONG-SUNG, CH. – HWY-CHANG, M. 2000. *From Adam Smith to Michael Porter. Evolution of Competitiveness Theory*. Singapore: World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., 2000. 223 s. ISBN: 981-02-4662-5.
- [4] GRANČAY, M. – DUDÁŠ, T. – GREŠŠ, M. 2014. *Teórie medzinárodných hospodárskych vzťahov*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2014. 483 s. ISBN: 978-80-225-3921-0.
- [5] PORTER, M.E. 1990. *The competitive advantage of nations*. New York: The Free Press, 1990. 855 s. ISBN: 0-02-925361-6.
- [6] SMITH, A. 1776. *An Inquiry to the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. New York: Oxford University Press, 1993. 688 s. ISBN: 978-0199535927.

Internetové zdroje:

- [7] BOTERO, J.C. et al. 2004. *The Regulation of Labor*. [online] Dostupné z: <<https://academic.oup.com/qje/article/119/4/1339/1851075/The-Regulation-of-Labor>>.
- [8] BUNDESMINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND WIRTSCHAFT. 2016. *Wirtschaftsbericht Österreich 2016*. [online] Dostupné z: <https://www.bmfwf.gv.at/Wirtschaftspolitik/Wirtschaftspolitik/Documents/Wirtschaftsbericht_WEBversion_neu_GW_65%20HW26.pdf>.
- [9] BUNDESMINISTERIUM FÜR FINANZEN. 2017. *Steuersatz*. [online] Dostupné z: <<https://www.bmf.gv.at/steuern/selbststaendige-unternehmer/koerperschaftsteuer/koest-steuersatz.html>>.
- [10] CENA ŠTÁTU. [s.a.] [online] Dostupné z: <<http://www.cenastatu.sk/>>.
- [11] CENTRE FOR INTERNATIONAL COMPETITIVENESS. [online] Dostupné z: <<http://www.cforic.org/pages/european-competitiveness.php>>.
- [12] CZECHINVEST. 2017. *Agentura pro podporu podnikání a investic*. [online] Dostupné z: <<http://www.czechinvest.org/>>.
- [13] DELGADO, M. – KETELS, C. – PORTER, M.E. – STERN, S. 2012. *The Determinants Of National Competitiveness*. Cambridge: National Bureau Of Economic Research, 2012. [online] Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w18249.pdf>>.

- [14] DELOITTE. 2017. *Corporate Tax Rates 2017*. [online] Dostupné z: <<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-corporate-tax-rates.pdf>>.
- [15] DIE ÖSTERREICHISCHE JUSTIZ. 2016. *Justiz Im Internationalen Vergleich: Österreich Erhält Bestnoten*. [21.03.2017]. Dostupné z: <https://www.justiz.gv.at/web2013/home/presse/pressemitteilungen/pressemitteilungen_2016/justiz_im_internationalen_vergleich_oesterreich_erhaelt_bestnoten~2c94848b5461ff6e015799f9fbbdd4d1d.de.html>.
- [16] DJANKOV, S. et al. 2002. *The Regulation Of Entry*. [online] Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Methodology/Supporting-Papers/DB-Methodology-Regulation-of-Entry.pdf?la=en>>.
- [17] DIVANBEIGI, R. – RAMALHO, R. 2015. *Business Regulations and Growth*. [online] Dostupné z: <<http://documents.worldbank.org/curated/en/694641468188652385/pdf/WPS7299.pdf>>.
- [18] DUNN, M. 1994. *Do Nations compete economically?* [online] Dostupné z: <http://www.uni-potsdam.de/fileadmin/projects/wirtschaftspolitik/assets/Publikationen_Malcolm/Do_Nations_Compete_Economically.pdf>.
- [19] DOWD, A.W. 2015. *Economic Freedom and the Building Blocks of Prosperity and Stability*. [online] Dostupné z: <http://www.americanthinker.com/articles/2015/11/economic_freedom_and_the_building_blocks_of_prosperity_and_stability.html>.
- [20] ESTONIAN ASSOCIATION OF JUDGES. 2017. *History of the Association: 15 Years of the Estonian Association of Judges (1991 – 2006)*. [online] Dostupné z: <<http://www.ekou.ee/eng-history.html>>.
- [21] ESTONIAN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY. 2017. *Estonian Exporters Database*. [online] Dostupné z: <<http://www.estonianexport.ee/>>.
- [22] E-ESTONIA. 2017. *About the country of Estonia*. [online] Dostupné z: <<https://e-estonia.com/the-story/the-story-about-estonia/>>.
- [23] E-ESTONIA. 2017. *e-Court*. [online] Dostupné z: <<https://e-estonia.com/component/e-court/>>.
- [24] E-ESTONIA. 2017. *e-Business Register*. [online] Dostupné z: <<https://e-estonia.com/component/e-business-register/>>.
- [25] EURÓPSKA KOMISIA. 2015. *The 2015 EU Justice Scoreboard*. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2015_en.pdf>.
- [26] EURÓPSKA KOMISIA. 2000. *Economic competitiveness*. [online] Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leader2/rural-en/biblio/com-eco/sub24.htm>>.
- [27] EUROSTAT. 2017. *Bevölkerung am 1. Januar*. [online] Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=tps00001&plugin=1>>.
- [28] EUROSTAT. 2016. *Newsrelease Euroindicators 15/2017*. [online] Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7826125/2-23012017-AP-EN.pdf>>.

- [29] EUROSTAT. 2017. *Newsrelease Euroindicators 34/2017*. [online] Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7895735/3-02032017-AP-EN.pdf/8a73cf73-2bb5-44e4-9494-3dfa39427469>>.
- [30] EUROSTAT. 2015. *Labour productivity per person employed and hour worked (EU28=100)*. [online] Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem160&plugin=1>>.
- [31] EUROSTAT. 2015. *Öffentlicher Bruttoschuldenstand*. [online] Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=de&pcode=tsdde410>>.
- [32] EUROSTAT. 2015. *Staatseinnahmen, -ausgaben und Hauptaggregate*. [online] Dostupné z: <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>>.
- [33] FELIPE, J. 2005. *A Note On Competitiveness, Unit Labor Costs And Growth: Is "Kaldor's Paradox" A Figment Of Interpretation?* [online] Dostupné z: <<https://cama.crawford.anu.edu.au/pdf/working-papers/2005/062005.pdf>>.
- [34] FINANČNÁ SPRÁVA SR. 2017. *Elektronické formuláre*. [online] Dostupné z: <<https://www.financnasprava.sk/sk/elektronicke-sluzby/verejne-sluzby/katalog-danovych-a-colnych/katalog-formularov>>.
- [35] FINANČNÁ SPRÁVA SR. 2017. *Vzory tlačív*. [online] Dostupné z: <<https://www.financnasprava.sk/sk/elektronicke-sluzby/verejne-sluzby/katalog-danovych-a-colnych/katalog-vzorov-tlaciv>>.
- [36] FINSTAT. *Železničná spoločnosť Slovensko, a.s.* [online] Dostupné z: <<https://www.finstat.sk/35914939>>.
- [37] FISCHER, J. – LIPOVSKÁ, H. 2015. *Brain Drain – Brain Gain: Slovak Students At Czech Universities*. [22.03.2017]. Dostupné z: <http://www.eriesjournal.com/_papers/article_272.pdf>.
- [38] FRASER INSTITUTE. 2016. *Economic Freedom of the World 2016 ANNUAL REPORT*. [online] Dostupné z: <<https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/economic-freedom-of-the-world-2016.pdf>>.
- [39] FRASER INSTITUTE. 2017. *Economic Freedom: Approach*. [online] Dostupné z: <<https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/approach>>.
- [40] GARELLI, S. 2006. *Competitiveness of nations: the Fundamentals*. [online] Dostupné z: <<http://www.imd.org/uupload/www01/documents/wcc/content/fundamentals.pdf>>.
- [41] GOOLSBEE, A. 2002. *The Impact And Inefficiency Of The Corporate Income Tax: Evidence From State Organizational Form Data*. [online] Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w9141.pdf>>.
- [42] GWARTNEY, J. – LAWSON, R. – HALL, J. ET.AL. 2016. *Economic Freedom of the World 2016 Annual Report*. [online] Dostupné z: <<http://www.freetheworld.com/2016/economic-freedom-of-the-world-2016.pdf>>.
- [43] HANSON, J.R. 2000. *Prosperity and Economic Freedom. A Virtuous Cycle*. [online] Dostupné z: <http://www.independent.org/pdf/tir/tir_04_4_hanson.pdf>.

- [44] HAQUE, I. et al. 1995. *Trade, Technology And Interational Competitiveness*. The World Bank: Washington, D. C., 1995. [online] Dostupné z: <<http://documents.worldbank.org/curated/en/265331468765926233/pdf/multi0page.pdf>>.
- [45] Hearing Before The Comittee On Finance United States Senate. [03.02.2017]. [online] Dostupné z: <<http://www.finance.senate.gov/imo/media/doc/HRG99-75.pdf>>.
- [46] HERITAGE FOUNDATION. 2017. *About The Index*. [06.01.2017]. [online] Dostupné z: <<http://www.heritage.org/index/about>>.
- [47] CHANG, C. 2013. *The Doing Business review: a test of World Bank leadership*. [online] Dostupné z: <<http://www.brettonwoodsproject.org/2013/06/art-572701/>>.
- [48] CHOVANCULIAK, R. 2017. *Zázračné úpravy nezamestnanosti*. [online] Dostupné z: <http://iness.sk/media/file/pdf/INT/INT_2-2017_Zazracne_upravy_nezamestnanosti.pdf>.
- [49] INDEX OF ECONOMIC FREEDOM. 2016. *Open Markets*. [online] Dostupné z: <<http://www.heritage.org/index/open-markets>>.
- [50] IMD WORLD COMPETITIVENESS ONLINE. 2016. Country profile: Slovak republic. [online] Dostupné z: <<https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/SK>>.
- [51] INESS. 2016. *Byrokratický Index Slovenska*. [25.03.2017]. [online] Dostupné z: <<http://byrokratickyindex.sk/>>.
- [52] INESS: 2016. Daňový masaker. [online] Dostupné z: <<http://iness.sk/stranka/11845-Danovy-masaker.html>>.
- [53] INSTITUTE FOR STRATEGY & COMPETITIVENESS. [31.10.2016]. [online] Dostupné z: <<http://www.isc.hbs.edu/competitiveness-economic-development/Pages/default.aspx>>.
- [54] JAIME AUGUSTO ZOBEL DE AYALA. 2012. *The importance of country competitiveness*. [online] Dostupné z: <<http://www.rappler.com/thought-leaders/2140-the-importance-of-country-competitiveness>>.
- [55] KARLSSON, S. 2005. *Economic Freedom Indexes: Fraser vs. Heritage*. [online] Dostupné z: <<https://mises.org/blog/economic-freedom-indexes-fraser-vs-heritage>>.
- [56] KOLLÁROVÁ, Z. 2016. *Daň z motorových vozidiel: Tieto novinky platia od roku 2016*. [online] Dostupné z: <<http://www.etrend.sk/auto/etrend-radi-dan-z-motorovych-vozidiel.html>>.
- [57] KRUGMAN, P. *Competitiveness: A dangerous obsession?* 1994. In: Foreign Affairs. [online] Dostupné z: <<http://www.walkerd.people.cofc.edu/Readings/Trade/KrugmanDangerous.pdf>>.
- [58] LAWSON, R.A. 2017. *Economic Freedom*. [online] Dostupné z: <<http://www.econlib.org/library/Enc/EconomicFreedom.html>>.
- [59] LAWRENCE, R.Z. 2016. *Competitiveness*. [online] Dostupné z: <<http://www.econlib.org/library/Enc1/Competitiveness.html>>.
- [60] *Macroeconomics Activity: Economic Freedom, Prosperity, and the Quality of Life*. [online] Dostupné z: <<http://commonsenseeconomics.com/wp-content/uploads/EconFreedom.pdf>>.

- [61] MAKAROVA, X. 2016. Koho prekvapia nové dane a odvody. [online] Dostupné z: <<https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-2/koho-prekvapia-nove-dane-a-odvody.html>>.
- [62] MILLER, T. - KIM, A.B. 2016. *Defining Economic Freedom*. [online] Dostupné z: <<http://www.heritage.org/index/pdf/2016/book/chapter2.pdf>>.
- [63] MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR. 2015. *Grantový program – Návrat domov*. [22.03.2017]. Dostupné z: <<https://www.minedu.sk/grantovy-program-%E2%80%93-navrat-domov/>>.
- [64] MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ. 2016. *Ekonomická Informácia O Teritóriu. Česká republika*. [online] Dostupné z: <<https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/%C4%8Cesk%C3%A1+republika+-+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+Apr2016.pdf>>.
- [65] MUNGER, M. 2015. *Comparative Advantage: An Idea Whose Time Has Passed*. Foundation For Economic Education. [online] Dostupné z: <<https://fee.org/articles/comparative-advantage-an-idea-whose-time-has-passed/>>.
- [66] OECD OBSERVER. 2004. Is GDP a satisfactory measure of growth? [12.11.2016]. [online] Dostupné z: <http://oecdobserver.org/news/archivstory.php/aid/1518/Is_GDP_a_satisfactory_measure_of_growth_.html>.
- [67] OECD. 2017. *COMPETITIVENESS (IN INTERNATIONAL TRADE)*. [online] Dostupné z: <<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=399>>.
- [68] OECD. 2017. *Slovak Republic*. [online] Dostupné z: <<https://data.oecd.org/slovak-republic.htm#profile-economy>>.
- [69] OECD. 2017. *Working age population*. [online] Dostupné z: <<https://data.oecd.org/pop/working-age-population.htm#indicator-chart>>.
- [70] PORTER, M.E. 1990. The competitive advantage of nations. [3.2.2017]. [online] Dostupné z: <<https://www.clustermapping.us/sites/default/files/files/resource/The%20Competitive%20Advantage%20of%20Nations%20HBR.pdf>>.
- [71] PWC. 2016. *Štúdia Paying Taxes 2017: Daňové zaťaženie firiem na Slovensku je o 10 percentuálnych bodov vyššie ako celosvetový priemer i priemer EÚ & EFTA*. [online] Dostupné z: <<http://www.pwc.com/sk/sk/tlacove-spravy/paying-taxes-2017.html>>.
- [72] RICARDO, D. The Principles of Political Economy and Taxation. [online] Dostupné z: <<http://socserv.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/ricardo/Principles.pdf>>.
- [73] ROHÁČ, D. 2013. *Doing Business under Fire*. [online] Dostupné z: <<https://www.cato.org/blog/doing-business-under-fire>>.
- [74] ROHÁČ, D. – TUPY, M.L. 2013. *Pocketing the keys to prosperity*. [online] Dostupné z: <http://www.washingtontimes.com/news/2013/may/6/pocketing-the-keys-to-prosperity/#disqus_thread>.

- [75] RUBLÍKOVÁ, E. et.al. 2016. *Trh práce: zamestnanosť, nezamestnanosť, voľné pracovné miesta; produktivita práce, mzdy*. [online] Dostupné z: <http://www.prog.sav.sk/fileadmin/pusav/download_files/bulletin/Bulletin_PU_CSPV_SAV_cislo_3-2016_jun_16.pdf>.
- [76] SARIO. 2016. *Automotive Sector in Slovakia*. [online] Dostupné z: <<http://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/sario-automotive-sector-in-slovakia-2017-03-02.pdf>>.
- [77] SHLEIFER, A. 2005. *Understanding Regulation*. [online] Dostupné z: <http://scholar.harvard.edu/files/shleifer/files/02_eufm00121.pdf?m=1360042225>.
- [78] SLOVENSKO.SK. 2017. *Návrhy na zápis, zmenu a výmaz údajov v obchodnom registri*. [online] Dostupné z: <<https://www.slovensko.sk/sk/e-sluzby/or-zapis-zmena-vymaz>>.
- [79] SOCIÁLNA POISŤOVŇA. 2017. Sociálne poistenie zamestnancov a zamestnávateľov pri dohodách o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru. [20.03.2017]. [online] Dostupné z: <<http://www.socpoist.sk/dohodari-a-postup-voci-sp/58965s>>.
- [80] TASR. 2016. *Mzdy v Česku rastú rekordne. Spôsobujú tým problémy vývozcom*. [online] Dostupné z: <<http://finweb.hnonline.sk/spravy-zo-sveta-financii/795802-mzdy-v-cesku-rastu-rekordne-sposobuju-tym-problemy-vyvozcom>>.
- [81] TREND. 2016. Slovensko a svet. [online] Dostupné z: <<http://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2016/cislo-6/slovensko-a-svet-6-2016.html>>.
- [82] VAGAC, L. 2013. Internal Labour Mobility in Slovakia. [22.03.2017]. [online] Dostupné z: <https://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKewiWy-qj_OrSAhUFchQKHch8D1wQFgggMAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FblobServlet%3FdocId%3D12068%26langId%3Den&usg=AFQjCNG8tKR2o24i-XIUCpRF_sTKPgHglg&sig2=XffTLKjGiEEHQE1_aw7h7A&bvm=bv.150120842,bs.1,d.bGs>.
- [83] VALENTOVIČ, M. – KAVICKÝ, R. 2010. Analýza systému súdnictva a jeho výkonnosti v období do roku 2010. [online] Dostupné z: <http://www.academia.edu/23711809/Anal%C3%BDza_syst%C3%A9mu_s%C3%BAdni_ctva_a_jeho_v%C3%BDkonnosti_v_obdob%C3%AD_do_roku_2010>.
- [84] VLACHYNSKÝ, M. 2016. *A prečo vlastne, pán minister, chcete zvyšovať dane?* [online] Dostupné z: <http://iness.sk/media/file/pdf/2016/INESS_zvysovanie_dani.pdf>.
- [85] VLACHYNSKÝ, M. 2014. *Drahé vlaky zadarmo*. [online] Dostupné z: <<http://iness.sk/stranka/9865-Drahe-vlaky-zadarmo.html>>.
- [86] VIA IURIS. 2017. *VIA IURIS: Zvyšovanie nezávislosti polície musí byť predmetom širšej diskusie*. [online] Dostupné z: <<http://www.viaiuris.sk/via-iuris-zvysovanie-nezavislosti-policie-musi-byt-predmetom-sirsej-diskusie/>>.
- [87] VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÁ POISŤOVŇA. 2017. Platenie odvodov z dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru. [online] Dostupné z: <<https://www.vszp.sk/platitelia/platenie-poistneho/zamestnavatel/>>.

- [88] WORLD BANK. 2017. *Business Reforms in Slovak Republic*. [online] Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/reforms/overview/economy/slovakia>>.
- [89] WORLD BANK. 2017. *Slovak republic*. [online] Dostupné z: <<http://data.worldbank.org/country/slovak-republic>>.
- [90] WORLD BANK. *About Doing Business*. [online] Dostupné z: <<http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Chapters/DB17-About-Doing-Business.pdf>>.
- [91] WORLD COMPETITIVENESS CENTER. [12.10.2016]. [online] Dostupné z: <<http://www.imd.org/wcc/>>.
- [92] WORLD ECONOMIC FORUM. 2015. *The Global Competitiveness Report*. World Economic Forum: Ženeva, 2015. [online] Dostupné na internete: <http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf>. ISBN-13: 978-92-95044-99-9.
- [93] WORLD JUSTICE PROJECT. 2016. *Rule of Law Index 2016*. [online] Dostupné z: <<http://data.worldjusticeproject.org/#>>.
- [94] WORLD UNIVERSITY RANKINGS. 2017. [online] Dostupné z: <<https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/comenius-university-bratislava#ranking-dataset/600172>>.